

FIVBTM

FÉDÉRATION INTERNATIONALE
DE VOLLEYBALL

**HAKEMLİK REHBERİ
VE
TALİMATLARI
2022**

	HAKEMLİK REHBERİ VE TALİMATLARI - 2022 <i>FIVB Resmi Voleybol Kuralları 2021-2024'ü takiben</i>
--	---

SUNUŞ

Hakemlik Rehberi ve Talimatları, tüm uluslararası ve ulusal müsabakalar için geçerlidir. Bu etkinliklerin önemi nedeniyle tüm hakemler görevlerini en iyi fiziksel ve psikolojik durumda yerine getirmeye hazır olmalıdır. Tüm hakemler, modern voleybol için performanslarının yerini ve önemini iyi anlamalıdır.

FIVB Oyun ve Hakemlik Komitesi, Voleybol etkinliklerinde görev alan tüm hakemlere, resmi FIVB Voleybol Kuralları (2021-2024) ile bu Hakemlik Kuralları ve Talimatları ile Örnek Olaylar Kitabı'nı iyice incelemelerini ve oyunumuzu daha canlı tutmak ve kesintileri önlemek için bu belgeleri kullanmalarını tavsiye eder. FIVB ve RG&RC, tüm FIVB Uluslararası Hakemlerin Resmi Oyun Kurallarını öğrenebileceğine ve uygulayabileceğine şüphesiz inandığı için kuralların ayrıntılarına girmenin gerekli olmadığını düşünmektedirler. Bu belgenin başlıca amacı, bazı kurallara yorum getirerek ve bunların pratikte doğru bir şekilde uygulanmasını sağlayarak hakemlik kavramını mümkün olduğunca pekiştirmektir.

Bu belge FIVB Uluslararası Hakemler için hazırlanmış ve onlara hitap ediyor olsa da, farklı Ulusal Federasyonlarda görev yapan tüm hakemlerin içeriğini okuması, tartışması ve incelemesi önerilmektedir.

2022'de FIVB politikası, müsabakaya mümkün olduğunca az müdahale etmek ve maçın eğlence olarak ilerlemesini kolaylaştırmaktır. Yani "hata aramamak" için çaba göstermektir. Hakemlerin müsabakalarda yapay tartışmaları, gecikmeleri ve kesintileri önleme katkısını anlamak da bu politika dahilindedir. Hakemler, kuralların uygulanmasının arkasındaki felsefeyi anlamalıdır ki bu, milyonlarca kişi tarafından mekanda ve çeşitli medya mecralarında izlenen ve keyifle takip edilen bir eğlence paketi oluşturur.

İyi bir hakem, bu bağlamda arka planda kalarak amaca destek olur. Kötü bir hakem, maçta önde olmayı isteyerek bu şovu engeller ve bu da FIVB gereksinimlerine aykırıdır. Hakem, oyuncular ve takımları kuralların ruhu içinde şova yönelik ve heyecan verici oyun hareketleri için ödüllendirmelidir. Ayrıca hakemin; oyuncular, koçlar vb. ile nazik bir ilişki sürdürmesi ve davranışının örnek nitelikte olması önemlidir.

Maç sırasında, insanların maçın stresi altında yaptığı normal duygusal ifadeler ile gerçek bilinçli spor dışı davranışlar arasında ayırım yapabilmelidir. Takımların makul ve uygun ifadelerine izin verilmelidir ancak rakibe karşı bilinçli olumsuz ifadeler veya hakem kararlarına itiraz gibi yanlış jestler kesinlikle yasaktır ve cezalandırılacaktır.

İÇİNDEKİLER

KURAL 1 – OYUN SAHASI	4
KURAL 2 – FİLE VE DİREKLER – EK EKİPMANLAR	4
KURAL 3 – TOP	5
KURAL 4 – TAKIMLAR	6
KURAL 5 – TAKIM LİDERLERİ	8
KURAL 6 – BİR SAYI, SET ve MAÇ KAZANMAK	9
KURAL 7 – OYUNUN YAPISI.....	9
KURAL 8 – OYUNUN SEYRİ.....	10
KURAL 9 – TOPLA OYNAMA.....	10
KURAL 10 – FİLEDEKİ TOP.....	12
KURAL 11 – FİLEDEKİ OYUNCU ve MÜDAHALE	12
KURAL 12 – SERVİS	14
KURAL 13 – HÜCUM VURUŞU	15
KURAL 14 – BLOK.....	15
KURAL 15 – KURALLARA UYGUN OYUN DURAKLAMALARI.....	16
KURAL 16 – OYUNU GECİKTİRMELER ve KURALLARA UYGUN OLMAYAN TALEPLER	19
KURAL 18 – FASILALAR VE SAHA DEĞİŞİMİ.....	23
KURAL 19 – LİBERO	23
KURAL 20 – DAVRANIŞ KOŞULLARI.....	24
KURAL 21 – HATALI DAVRANIŞLAR ve YAPTIRIMLARI	24
KURAL 23 – BAŞHAKEM	27
KURAL 24 – YARDIMCI HAKEM.....	28
YEDEK HAKEM	29
CHALLENGE HAKEMİ ve YENİ TEKNOLOJİ	30
KURAL 25 – YAZI HAKEMİ	31
KURAL 26 – SKOR HAKEMİ.....	33
KURAL 27 – ÇİZGİ HAKEMLERİ.....	34
KURAL 28 – RESMİ EL İŞARETLERİ	35
BAŞHAKEMİN ve YARDIMCI HAKEMİN MAÇTAN ÖNCE, MAÇ ESNASINDA ve MAÇTAN SONRA YAPMALARI GEREKEN İŞLEMLER.....	38

KURALLARIN ANALİZLERİ

KURAL 1 – OYUN SAHASI

1. Şampiyonadan iki gün önce Kontrol Komitesinin bir bölümü olan Hakem Alt Komitesi tarafından ölçüler ve sınır çizgilerinin kalitesi kontrol edilmelidir. “Şahin Gözü”nün kullanıldığı durumlarda saha ölçülerinin doğruluğu büyük önem taşımaktadır. Bu kontrol, “Görüntülü Değerlendirme Sistemi” kameraları kalibre edilmeden önce yapılmalıdır. Eğer bir Kontrol Komitesi yoksa hakemler bir yanlışlık fark ederlerse kontrol etmeli ve ölçmelidirler. Herhangi bir olumsuz durumu hemen organizatörlere bildirmeli ve düzeltilmesini sağlamalıdır. İnceleme özellikle aşağıdakileri doğrulamalıdır:

a- Çizgilerin fazla veya eksik olmadan tam olarak 5 cm genişliğinde olup olmadığı,

b- Her iki sahada da çizgi uzunluklarının ve çaprazlama ölçümünün doğru olup olmadığını (12.73 m / her biri 41' 9"),

c- Çizgilerin renginin, oyun alanı ve serbest bölge renklerinden farklı olup olmadığını,

d- FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakaları için serbest bölgenin, etkinliğin “Oyun Kitabı”nda yayınlanan oyun sahası düzeninde belirlenen boyutlara uyup uymadığını.

KURAL 2 – FİLE VE DİREKLER – EK EKİPMANLAR

1. File doğru şekilde gerdirilmelidir. Top, fileye atıldığında düzgün bir şekilde sekmelidir. Eğer file gevşekse ve sarkmışsa kullanılamaz ve müsabaka başlamadan önce düzeltilmesi gerekir. Müsabakadan önce (Resmi ısınmadan önce) hakemler; antenlerin, oyun alanının 4 numaralı pozisyonunda olacak şekilde filenin karşılıklı olarak zıt taraflarında ve yan çizgilerin dış kenarlarının üzerine olduğunu kontrol etmelidir..
2. Yardımcı hakem kura atışından önce file ölçümü için tasarlanan ölçü çubuğu ile file yüksekliğini ölçmelidir. Bu ölçüm esnasında başhakem, yardımcı hakemin yanında durarak ölçümü denetler.

3. Çizgi hakemleri, özellikle her setin başında, yan bantların yan çizgilerin tam üzerinde ve oyun alanı yüzeyine tam dik olup olmadığını ve antenlerin de her bir yan bantın dış tarafında olup olmadığını kontrol etmelidir. Eğer böyle değilse derhal ayarlatılmalıdır.
4. Maçtan önce (resmi ısınmadan önce) ve maç boyunca hakemler, direklerin ve hakem sehpasının oyuncular için herhangi bir tehlike oluşturmamasını kontrol etmelidir (örn: direklerin etrafındaki kaldırırcıların çıkıntılı parçaları, direkleri sabitleyen kablolar, vb.). Tehlike oluşturabilecek bu tür nesneler fark edilirse hakemler bu nesnelerin çıkarılması veya koruyucu bir madde ile kaplanması için organizatörlere derhal haber vermelidir.
5. Isınma sırasında hakemler; oyuncuların, ısınma amaçlı herhangi bir ekipmanı (germe bantları gibi) direklere asıp asmadıklarını kontrol etmeli ve engellemelidir. Bu, direkler etrafına yerleştirilmiş herhangi bir kabloya veya teknoloji bağlantısına yanlışlıkla zarar verilmesini önlemek için gereklidir.
6. İlave ekipmanlar şunlardır: Takımlar için oturma sıraları, yazı masası, koçlar ve direkler için tabletler (tablet sisteminin kullanılmadığı durumlarda: oyun duraklamaları talep etmek için sarı veya kırmızı renkte lambalı iki adet elektrikli zil - her bir koçun yanında bir elektrikli zil olacak şekilde), başhakem için sehpa, file yüksekliğinin ölçülmesi için ölçü çubuğu, maç toplarının basınç kontrolleri için basınç ölçer, pompa, termometre, higrometre, 6 adet maç topu için sehpa, oyuncu değişiklikleri için numaralandırılmış tabelalar (tablet kullanılmadığı durumlarda), hızlı siliciler için en az 8 adet emici havlu (40x40 cm ya da 40x80 cm), 2 adet libero yeleği. Dönüş hatalarını, "challenge" taleplerini, uygulanıyorsa teknik molaları ve oyuncu değişikliği taleplerini işaret etmek için yazı masasında bir adet zil bulundurulmalıdır veya elektronik yazı sistemi üzerinden bir bildirim zili kullanılmalıdır.
7. Organizatör, yedek bir file ve iki adet yedek anteni de yazı masası altında ya da sahanın kenarında bulundurmak zorundadır.
8. FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında maçlarda elektronik skorbord mecburi olmakla beraber yazı masasında da manuel skorbord ya da "Litescore" bulunmalıdır. Not: "Litescore" kullanılıyor olsa bile olası bir arıza durumunda kullanılmak üzere yedekte bir manuel skorbord bulundurulmalıdır.

KURAL 3 – TOP

1. Yazı masasının yanında üzerine 6 top konulabilen (metalden) bir top sehpası bulunmalıdır (5 top oyunda + 1 top yedekte).
2. Yardımcı hakem maçtan önce 5 adet maç topunu alır ve her birinin kurallarla belirlenmiş aynı özelliklerde (renk, çevre, ağırlık ve basınç) olup olmadığını kontrol eder. Yardımcı hakem maç boyunca, toplarla ilgili her husustan sorumludur.

3. Maçlarda sadece FIVB tarafından onaylanmış (her bir yarışma için marka ve tipine karar verilmiş) olan toplar kullanılabilir. Hakemler, topları kontrol etmelidir. Eğer topların üzerinde FIVB etiketi bulunmuyorsa hakemler maçı başlatmayabilir.

4. BEŞ TOP sistemi – maç esnasında:

Oyun Kuralları Şekil 10'da görüldüğü gibi, bu sistem, serbest bölge içinde belirli yerlere 6 top toplayıcı yerleştirilerek uygulanır.

4.1. Şayet top oyun alanının dışında ise en yakın top toplayıcı tarafından alınır ve elindeki topu derhal biraz önce servis atmış oyuncuya veren top toplayıcıya yuvarlar.

4.2. Top, top oyun dışı olduğunda top toplayıcılar tarafından yerden ve fırlatılmadan ve tercihen yazı masasının ters tarafından (başhakemin arka tarafından) yuvarlanır.

4.3. Top oyun alanındaysa topa en yakın oyuncu kendisine en yakın sınır çizgisinden topu oyun alanı dışına yuvarlamalıdır.

4.4. Top oyun dışı olduğunda 1 veya 2, veya, 4 veya 5 numaralı top toplayıcı mümkün olan en kısa sürede topu servis atacak oyuncuya vererek servisin gecikmeden atılmasını sağlamalıdır.

4.5. COVID-19 enfeksiyonu ile mücadele için özel önlemler gerekiyorsa 6 top toplayıcısız yeni bir sisteme uyum sağlamak gerekebilir; bu durumda sadece 4 top toplayıcı kullanılacaktır.

Maçın başlamasından önce 1, 2, 4 ve 5 pozisyonlarındaki top toplayıcıların her biri yardımcı hakemden bir top alacak ve yardımcı hakem beşinci topu 1. set ve karar setinde servis atacak oyuncuya verecektir.

Maç sırasında, top oyun dışı kaldığında:

Her birinde 5 resmi maç topu bulunan 2 top arabası; her iki dip çizginin arkasındaki reklam panolarının arkasında, orta bölümde hazır olmalıdır. Her ralliden sonra, 2 top toplayıcısı topları almak ve ilgili top arabalarına aktarmak için hazır bulunmalıdır.

KURAL 4 – TAKIMLAR

Resmi ısınma sırasında takım üyeleri esasında oyun alanının kendi tarafında bulunmalıdır. **Yalnızca müsabaka cetvelinde kayıtlı oyuncular ve 5 takım mensubu ısınmalarda yer alabilir. Bunların haricindeki ek antrenörler yer alamaz (İstisna: Eğer fizyoterapist/masör, 5 kişilik teknik heyet listesinde yoksa takıma ısınmada**

resmi ısınma başlangıcına kadar eşlik edebilir.). Rakip takım oyuncularını rahatsız etmemek kaydıyla kontrolsüz topların sakatlık yaratmasını önlemek için oyun alanının rakip takıma ait kısmında, fileye yakın şekilde bulunulmasına izin verilir.

1. FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında her takımın her maç için seçilebilecek on iki/dört oyuncusunun nasıl belirleneceğine Yarışma Kitabı karar verecektir. Bir takımın 12 oyuncudan fazla oyuncusu olduğu durumda o takımda 2 adet libero oyuncusunun yer alması zorunludur.
2. Normal şartlarda, resmi uluslararası maçlarda veya turnuvalarda, başhakemin oyuncuları tanımak için belgeleri sorması gerekmez (oyuncuların kimlikleri maç veya turnuvanın kontrol komitesi tarafından önceden kontrol edilmiş olacaktır). Ancak, özel bir düzenleme oyuncu katılımını sınırlıyorsa ve bir kontrol komitesi yoksa başhakem, bu özel düzenlemeye uygun olarak oyuncuların kimliklerini kontrol etmelidir. Özel düzenleme tarafından kabul edilmeyen oyuncular müsabakada oynayamaz. Herhangi bir anlaşmazlık durumunda, başhakem kararını müsabaka cetveline veya ek bir yazılı rapor şeklinde yazmalıdır. Resmi uluslararası maçlar sırasında başhakem, FIVB Teknik Delegatesi'ne danışabilir.
3. Koç ve takım kaptanı (müsabaka cetvelindeki ya da elektronik müsabaka cetvelindeki takım listesini kontrol edip imzaladıkları için) listede yazılı olan oyuncuların kimliklerinden sorumludur.
4. Başhakem kıyafetleri kontrol etmelidir. Oyuncuların formalarındaki ve teknik ekibin kıyafetlerindeki olası kural dışı durumları FIVB Teknik Delegatesine bildirmelidir ve takım mensuplarıyla tartışmalardan kaçınacak şekilde FIVB Teknik Delegatesinin talimatlarına uymalıdır. Kıyafetler bir örnek görünmelidir. Formalar daima şortların içinde olmalıdır ancak durum bu şekilde değilse özellikle maçın başlangıcında ve her setin başında, kibar bir şekilde, oyuncudan formasını şortun içine sokması istenmelidir. Şortun içine sokulamayan, vücuda oturan forma modellerinde durum anlayışla karşılanmalı ve oyuncuya formasını şortunun içine sokmasıyla ilgili bir talep iletilmemelidir.

Takım kaptanının şeridi (8*2cm) göğüsteki numaranın altına sabitlenmeli ve müsabaka boyunca net bir şekilde görülmelidir. Hakemler takım kaptanlarının şeridini maça başlamadan önce kontrol etmelidir.

5. Eğer iki takım aynı renkte formalarla çıkarsa fikstürde ve müsabaka cetvelinde (kura atışından önce) ilk sırada listelenen takım, formasını değiştirmelidir. Bu mümkün değilse başhakem müsabaka cetveline bu durumu yazmalıdır. Bununla birlikte maç bu nedenle durdurulamaz, ertelenemez.
6. Takımın teknik heyeti aşağıda belirtilen kıyafet seçeneklerinden birisini seçmek ve buna uygun giyinmek zorundadır:

Teknik heyetin tümü, aynı renk ve modelde olmak şartıyla polo tişört ve takım eşofmanı giyecek veya masör dışındaki tüm teknik heyet elbise, gömlek, kravat (erkekler için) veya aynı renk ve modelde olmak şartıyla kurallara uygun formal kıyafet giyecektir. Masör, polo tişört ve takım eşofmanı giyebilir.

Eğer koç, elbisesinin ceketini veya eşofmanının üstünü çıkarırsa kıyafet düzenini sağlamak amacıyla teknik heyetteki diğer üyelerin de aynı anda elbiselerinin ceketlerini veya eşofman üstlerini çıkarmaları gerekir.

7. Hakemler; maçtan önce makul bir zamanda, müsabaka cetveline kaydedilmiş takım listelerini ve oyuncuların numaralarını karşılaştırarak dikkatli bir şekilde kontrol etmelidir. Böylece olası hataların önüne geçilir ve daha sonradan müsabaka esnasında müsabakanın normal akışını sıkıntıya sokabilecek durumlar ortadan kaldırılır. Bu, oyuncuların tüm protokol ve resmi ısınma süreci boyunca formalarını giymelerini gerektirir (Kural 7.2.3).

KURAL 5 – TAKIM LİDERLERİ

1. Başhakem, koçun ve oyundaki kaptanın kim olduğunu bilmeli ve müsabaka boyunca sadece ikisinin yetkili oldukları istekler ve kurallara uygun duraklama talepleri kapsamında oyuna müdahale edebilmelerine izin vermelidir. Hakemler oyun sürecinde oyundaki kaptanların kimler olduğunu bilmelidir.
2. Yardımcı hakem, müsabaka boyunca yedek oyuncuların takım oturma sıralarında oturduğunu veya ısınma bölgesinde olduğunu kontrol etmelidir. Isınma bölgesindeki oyuncular setler devam ederken topla ısınmaz ama kişisel ısınma aksesuarları kullanabilir (Örnek: Açma-germe lastikleri).
3. Oyundaki kaptan, kuralların uygulamasıyla ilgili açıklama talep ederse başhakem, eğer gerekliyse, sadece resmi el işaretinin tekrarı ile değil, FIVB'nin çalışma lisansı (İngilizce) ile de kuralların resmi terminolojisini kullanarak kısa bir açıklama yapmalıdır. Oyundaki kaptanın, takımı adına, hakemlerin kararlarına esas teşkil eden kural uygulamaları veya yorumları hakkında hakemlerden açıklama talep etme hakkı vardır.
4. Koçun, hakemlerin kararlarından şikayet etme veya kararlarına itiraz etme hakkı yoktur. Koç, kurallara uygun oyun duraklaması talebinde bulunabilir (mola ve oyuncu değişikliği). Ayrıca elektronik sayı tabelası, sayıları ve/veya kullanılmış mola ve oyuncu değişikliği sayısını hiç göstermiyor veya doğru olarak göstermiyorsa topun oyun dışı olduğu zamanlarda bu konularda yazı hakemiyle iletişime geçebilir.

5. Koşun, genel olarak oyunu ve görevlileri (hakemleri, çizgi hakemlerini) rahatsız etme ve işini yapmasını engelleme hakkı yoktur. Ayrıca, oyun alanına girme hakkı da yoktur. Hakemler, gerektiği takdirde bu durum hakkında koşu uyarmalıdır.
6. Koş; yardımcı hakeme (veya yedek hakeme) maçın normal akışını aksatmayan, maçı geciktirmeyen, saygı çerçevesinde kısa sorular sorabilir.

KURAL 6 – BİR SAYI, SET ve MAÇ KAZANMAK

1. Eğer bir ralli, sakatlık veya harici bir müdahale ile kesintiye uğramışsa “tamamlanmamış ralli” olarak değerlendirilir. Bu durumda, sakatlık ve/veya oyundan çıkarma/diskalifiye nedeniyle yapılması zorunlu olan oyuncu değişikliği hariç herhangi bir duraklama talebinde bulunulmasına izin verilmez. (Not: 2021-2024 Voleybol Oyun Kuralları, Kural 15.11, tamamlanmamış bir ralli sonrasında gerçekleştirilen bir duraklama talebi, kurallara uygun olmayan bir talep olarak değerlendirilmez, bir yaptırım olmadan yalnızca reddedilir.)

KURAL 7 – OYUNUN YAPISI

1. Diziliş kağıdı; yazı hakemi bilgileri müsabaka cetveline geçirmeden önce yardımcı hakem ve yazı hakemi tarafından kontrol edilmelidir. Yazı hakemi, diziliş kağıdındaki numaralar ile müsabaka cetvelindeki numaraların eşleşip eşleşmediğini kontrol etmelidir. Eğer bir eşleşmeme durumu varsa diziliş kağıdı düzeltilmelidir ve bunun için yardımcı hakem tarafından yeni bir diziliş kağıdı talep edilmelidir. Yeni diziliş kağıdında yalnızca numaranın/numaraların hatalı olduğu pozisyonlarda düzeltme yapılabilir. Yardımcı hakem; diziliş kağıdını, elektronik müsabaka cetvelinin ve tabletin olmadığı durumlarda veya herhangi gerekli bir durumda kontrol sağlayabilmek için cebinde bulundurmalıdır.
2. Yardımcı hakem; setler arasındaki 3 dk sürenin uzamasını engellemek amacıyla koşlardan bir sonraki setin diziliş kağıdı, her bir setin sonunda derhal talep eder.

Eğer bir koş, diziliş formunu zamanında vermeyerek oyunun yeniden başlamasını sistematik olarak geciktiriyorsa başhakemin takıma geciktirme yaptırımını uygulaması gerekir. Bu, takımın gerekli bilgiyi tablet yoluyla elektronik olarak göndermediği durumlarda da geçerlidir.

3. Eğer bir pozisyon hatası yapılmışsa ilgili hakem pozisyon hatası işaretinden sonra hatayı yapan oyuncularını da işaret etmelidir. Hata yapan takım pozisyonlarını kendileri düzeltemiyorsa hakemler oyundaki kaptan vasıtasıyla yardımcı olmalı ve rallinin başlamasını sağlamalıdır. Eğer oyundaki kaptan hata ile ilgili daha fazla açıklama talep ederse yardımcı hakem takımın diziliş kağıdında veya tablet kullanılıyorsa direk üzerindeki tablette hangi oyuncuların pozisyon hatası yaptığını

kaptana gösterecektir. Yardımcı hakem, pozisyonu tableten gösterdiği durumlarda rakip takımın pozisyonunu kapatmalı ve göstermemelidir.

4. Eğer servis atışı doğru oyuncu tarafından gerçekleştirilmezse, yani bir dönüş hatası yapılırsa ve bu durum dönüş hatasıyla başlamış olan rallinin hemen bitiminde fark edilirse oynanan rallinin sonucu dikkate alınmadan rakip takıma “yalnızca tek bir (1) sayı” verilir (Kural 7.7.1.1).
5. Hakemler tarafından çalınan “pozisyon hatası” sayısını azaltmak ve oyuncuların pozisyon değiştirmedeki akıcılık gerçeğini yansıtmak için özellikle yardımcı hakemler, servis vuruşu esnasında, yalnızca, bir geri hat oyuncusu, kendisiyle pozisyonu olan bir ön hat oyuncusunun tamamen önündeysse düdük çalmalıdır. Zemine temas eden ayaklar, pozisyonları belirlemektedir.
6. Oyuncuların yan yana durdukları durumlarda birbirlerinin sağına veya soluna geçip geçmediklerini belirlemeyi basitleştirmek için hakemler, orta oyuncunun kendisiyle aynı hatta bulunan komşu oyunculara göre yan çizgiye tamamen daha yakın olmadığından emin olmalıdır.

KURAL 8 – OYUNUN SEYRİ

1. Topun bir kısmı, zeminle temasının herhangi bir anında, sınır çizgileri de dahil olmak üzere oyun alanına temas ediyorsa bu top “dahil top”tur. Bu demektir ki topun zeminle buluşma anının herhangi bir noktasında topu çizgiyle temas ettiren herhangi bir basıklık durumu, topu “dahil top” yapmaktadır. Aksi durumda top “hariç top”tur.
2. 9.5 / 10 m’lik file uzunluğunun dışında kalan ve fileyi direklere bağlayan kablolar filenin bir parçası değildir. Bu durum kablolarla beraber direkler için de geçerlidir. Bu nedenle, eğer bir top; filenin, yan bantları (9 m) dışındaki herhangi bir yerine temas ederse yabancı bir cisme temas etmiş sayılır ve “hariç top” olarak değerlendirilir, çizgi hakemi de bayrağını sallayarak topun temas ettiği kısmı parmağı ile işaret eder.

KURAL 9 – TOPLA OYNAMAMA

1. Serbest bölge içinde; çizgi hakeminin, yardımcı hakemin veya koçun oyundaki topa müdahalesi olduğunda:
 - 1.1. Eğer top, hakemlere veya koça çarparsa bu durum “hariç top” olarak değerlendirilir (Kural 8.4.2).
 - 1.2. Eğer oyuncu, topa temas etmek için hakemlerden veya koçtan destek alırsa bu oyuncunun hatasıdır (Kural 9.1.3 - Yardımlı Vuruş) ve durumda ralli tekrar edilmez.

2. Sadece görülen hatalara düdük çalınması önemlidir. Başhakem; oyuncunun, vücudunun sadece topla temas eden kısmına bakmalıdır. Hakem, kararını verirken vücudun topla temastan önceki veya sonraki pozisyonundan ve oluşan sestem etkilenmemelidir. FIVB Hakem ve Oyun Kuralları Komisyonu; kurallar çerçevesinde, hakemlerin, parmak pas vuruşlarına veya hata oluşturmaya diğer temaslara izin vermeleri konusunda ısrar etmektedir.

3. Kural 9.2.2'deki metnin daha iyi anlaşılması için:

Topla oynamak demek, topun **temas noktasından sekmesi** demek iken topun fırlatılması olayı iki oyun hareketini kapsar: birincisi topu yakalamak ve ikincisi de fırlatmaktır.

4. Hakem, özellikle günümüz voleybolunda topun gidiş yönü değiştirilerek yapılan plase (tip) türü hücum vuruşlarındaki kurallara uygun temaslara dikkat etmelidir. Tiplemeye, eğer top tutulmamış veya fırlatılmamışsa izin verildiği unutulmamalıdır. Tipleme, tek el veya parmaklarla topla (bütünüyle file üst kenar seviyesi üzerindeyken) yavaşça hücum vuruşu yapmak demektir.

Başhakem “tiplemeleri” yakından dikkatle izlemelidir. Eğer top böyle bir tiplemeden hemen sonra sekmezse, topla el tarafından eşlik edilmişse, top fırlatılmışsa veya **topun yönü birden fazla kez değiştirilmişse (hareketli top)** bu bir hatadır ve cezalandırılmalıdır.

5. Oyuncuların blok hareketlerine dikkat edilmelidir, eğer oyuncu rakipten gelen topu sadece karşılamaz ve onu tutarsa (veya kaldırır, iterse, taşırsa, fırlatırsa, eliyle eşlik ederse) bu hareket kural dışıdır. Böyle bir durumda hakem bu bloğu “tutulmuş top” olarak değerlendirmelidir (Bu durum abartılmamalıdır).
6. Bir takımın dört farklı pozisyonda birinci vuruş hakkı vardır (Takımın üç vuruşundan birinci vuruş olarak sayılanlar):

1.1. Servis karşılama vuruşu

1.2. Hücum karşılama vuruşu (Sadece smaç değil, her tür hücum vuruşu karşılaması. Bkz. Kural 13.1.1)

1.3. Rakibin bloğundan gelen topla yapılan vuruş

1.4. Takımın kendi bloğundan gelen topla yapılan vuruş

Uluslararası müsabakaların ruhuna uygun olarak ve daha uzun ralliler ile seyir zevki daha yüksek oyun hareketlerini teşvik etmek amacıyla sadece çok bariz kural dışı uygulamalar ve oyun hareketi hatalarında düdük çalınacaktır.

KURAL 10 – FİLEDEKİ TOP

KURAL 11 – FİLEDEKİ OYUNCU ve MÜDAHALE

1. Kural 10.1.2, oyuncuya topun rakip takımın serbest bölgesinden geriye çevrilmesi hakkını verir. Bu tür durumlarda oyuncular ve koçlar bu kuralı çok iyi bilmeli ve maç esnasında bu tür pozisyonları hemen fark ederek top ile oynamak isteyen oyuncuya topu kendi oyun sahasına geri çevirmesi için gerekli pozisyonu yaratmaya yönelik uygun yer değiştirme hareketlerini yapmalıdırlar.

Eğer top oyuncudan sekip rakibin veya kendi serbest bölgesine doğru gidiyorsa yardımcı hakem, çarpışmadan kaçınacak ve oyuncunun top ile oynamasını engellemeyecek şekilde hareketlenmelidir. Yardımcı hakem; oyuncuya yol verirken sıçramamalı, koşmamalı ve oyun hareketine sırtını dönmemelidir. Ek olarak; yardımcı hakem, topun veya topu takip eden oyuncunun gittiği yöne hareketlenmemelidir. Yardımcı hakem; görüş açısını, oyuncu topa oynadığında hem topu hem oyuncuyu hem de topun geri döndürülürken izlediği yolu görebilmelidir.

Benzer şekilde; top, başhakemin arkasından rakip takımın serbest bölgesine, reklam panolarına, tribünlere doğru geliyorsa başhakem, doğru şekilde pozisyon almalı ve tüm vücudunu (sadece baş ve/veya üst gövdesini değil) döndürmelidir. Başhakem için önerilen hareket modelinin temel nedeni, aşağıdaki durumları gözlemlemesini sağlamaktır:

- a. Topla oynama hareketi esnasında oyuncunun hataları
- b. Muhtemel sakatlıklar
- c. Topun, geri döndürülmesi durumunda izleyeceği yol
- d. Oyun sahasındaki harici müdahaleler

Eğer top, file dikey düzlemini geçiş boşluğu içinden geçerek rakibin serbest bölgesine giderse ve bir oyuncu da bu topa yetişip geriye doğru çevirme teşebbüsünde bulunurken topa temas ederse hakemler hemen hata için düdük çalıp “hariç top” işareti vermelidirler.

2. Top ile oynama hareketi; daha birçok hareket de dahil olmak üzere sıçramayı, vuruşu (veya teşebbüsü) ve bir sonraki yeni oyun hareketi için dengeli düşüşü kapsar.

Top ile oynama hareketi; topa yakın oyuncuların, topa temas edip etmediklerine bakılmaksızın top ile oynamak için yaptıkları her türlü harekettir. Aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

Eğer bir oyuncu, kendi oyun alanında iken rakipten gelen top fileye çarpar ve file bu oyuncuya temas ederse bu durum hata olarak değerlendirilmez. Ek olarak; filenin diğer tarafındaki bu oyuncu, vücudunu korumak için bir hamlede bulunabilir fakat oyuncunun bu hareketi, fileden seken topun yönünü kasten değiştirmeyecek şekilde olmalıdır. Şayet oyuncu, topun sekme yönünü bilinçli bir şekilde değiştirmeyi amaçladıysa bu durum bir file teması hatası olarak değerlendirilecektir.

Rakip oyuncuların topla başarılı bir şekilde oynamak için gösterdikleri mücadele sırasında bir oyuncunun rakip bir oyuncuyla kasti olmayan bir şekilde temas etmesi hemen bir hata olarak düşünülmemelidir, Eğer bu kazara temas, rakibin fileye temas etmesine neden olduysa bunu her iki oyuncu için de bir hata olarak görmemek gerekir. Ancak bu temas rakibin kasti olarak hata yapmasını sağlama ve/veya hakemleri kandırmak veya dikkatlerini dağıtmak amacıyla bilinçli bir girişimin bir sonucu olarak değerlendirilirse oyun derhal durdurulmalı ve rakip takıma bir sayı verilmelidir. Sonrasında oyuncuya yaptığı eylem nedeniyle yaptırım sırasına göre bir ceza uygulanmalıdır.

Bir oyuncunun saçının fileye teması: Bu durum sadece rakibin topla oynama hareketini etkilerse veya ralliyi yarıda keserse hata olarak değerlendirilmelidir (örn: bir oyuncunun saç örgüsünün, at kuyruğunun fileye takılması ve dolanması).

3. Eğer bir oyuncu filenin dış kısımlarına (filenin antenler dışındaki kısımlarına, kablolar, direklere, vb.) temas ederse bu temas filenin yapısal bütünlüğünü bozmadığı sürece **ve kasti yapılmadığı sürece** hata olarak değerlendirilmez.
4. Ayak ile rakibin oyun alanına girildiğinde ayağın bir kısmı orta çizgiye temas halinde veya orta çizginin üzerindeyse bu durum bir hata teşkil etmemektedir.
5. Üst düzey takımların katıldığı müsabakalarda file yakınındaki oyun, temel derecede büyük önem taşır ve bu nedenle hakemlerin, özellikle fileye temas hatalarına ve oyuna müdahalelere çok dikkat etmesi gerekir.

Oyun hareketi esnasında filenin antenler arasında kalan kısmına oyuncu tarafından yapılan temas, topla oynama teşebbüsü veya topla oynayacakmış gibi yapma hareketi (topla oynama feyki) anında meydana gelmiş ise bu bir FİLE HATASIDIR.

Topun fileden doğal olarak geri sekmesi, filenin diğer tarafındaki oyuncunun fileye doğru yaptığı kasıtlı bir hareket sebebiyle etkilenirse bu bir “oyuna müdahale” hatasıdır. Filenin tutulup çekilerek topun file vasıtasıyla fırlatılması (sapan atışı) da oyuna müdahale hatalarından biridir. Bir oyuncunun, rakibinin topla oynamak için kurallara uygun olarak topla ulaşma hareketini engellemesi de rakibin oyununa müdahale hatasıdır. Temas ya da tutunma sonucunda fileyi direklere bağlayan ipleri koparmak da rakibin oyununa müdahale hatası olarak değerlendirilir.

Bir maçta birçok temas meydana gelebilir - ancak hakem, bir oyuncunun rakibin topla oynama hareketine müdahale ettiğinde düdük çalmalıdır (Örn: Rakibin oyun boşluğundaki topla müdahale durumlarında başhakem, file alt boşluğundan tamamen rakip oyun alanına temas durumlarında ise yardımcı hakem).

Müdahale; bir oyuncunun, rakibin hareket etmesini engellemesi, topla oynamasını engellemesi veya rakip topla oynamaya çalışırken onu rahatsız etmesi anlamına gelir. Oyuncular arasında fiziksel temas olmasa bile müdahale meydana gelebilir. Başhakem, rakibini etkileyen oyuncunun hatası nedeniyle oyunu durdurma hakkına sahiptir ve hareketin kasti olması durumunda ilgili oyuncuyu uyarabilir/cezalandırabilir.

6. İki hakemin iş birliği halinde çalışmasını kolaylaştırmak için iş bölümü aşağıdaki şekilde olmalıdır:

Filedeki oyun süresi boyunca; başhakem öncelikli olarak topa ve topun gidiş yönüne, yardımcı hakem ise her iki takım tarafından gerçekleştirilebilecek fileye temas hatalarına odaklanmalıdır.

KURAL 12 – SERVİS

1. Servise izin vermek için servis atacak oyuncunun servis vuruşuna hazır olup olmamasına bakılmaz, sadece topa sahip olup olmadığına bakılır. Başhakem servis iznini derhal vermelidir. FIVB Dünya ve Resmi Müsabakalarında normal oyun akışı içinde (oyuncu değişikliği, yaptırım vb. olmadığı durumlarda) bir önceki rallinin bitimi ile servis vuruşunun gerçekleştirilmesi arasında 15 saniyelik bir süre idealdir. Başhakem, uzun süren rallilerin ardından oyuncuların bir süre nefes almasını sağlamak için servis düdüğü çalmadan önce biraz daha bekleme takdirini kullanabilir. Bununla birlikte servis vuruşu için belirlenen 8 saniyelik süre kilit noktadır.
2. Başhakem servis düdüğü çalmadan önce TV’de görüntü tekrarı olup olmadığını kontrol etmeli ve buna göre gerekiyorsa düdüğünü geciktirmelidir (Bu gecikmenin sıklığı ve uzunluğu her yarışmaya göre farklılık gösterebilir).
3. Başhakem ve ilgili çizgi hakemi; servis atan oyuncunun, servis vuruşu anında veya sıçrayarak atılan bir servis için sıçradığındaki pozisyonuna dikkat etmelidir. Servis atacak oyuncu, servis hareketine servis bölgesi dışından başlayabilir, fakat vuruş anında tamamen servis bölgesi içerisinde olmak zorundadır (veya sıçramadan önce ayağının zeminle kurduğu son temas servis bölgesinin tamamen içinde gerçekleşmiş olmalıdır).
4. Eğer bir geciktirme uyarısı/ihtarı, hatalı davranış uyarısı/yaptırımını uygulandıysa veya istisnai durumlar meydana geldiyse servis saati (kullanılıyorsa) durdurulacak, sıfırlanacak ve başhakemin servis düdüğüyle birlikte 8 saniyeden geri sayacak şekilde yeniden başlatılacaktır. Servis saatinden sorumlu operatörün bu sorumluluğun farkında olması gerekmektedir.

5. Perdeleme: Servis vuruşundan sonra topun izlediği yol; rakip tarafından, topun tamamı file dikey düzlemini geçerek rakibin oyun boşluğuna geçinceye kadar net bir şekilde görülebiliyorsa bir perdeleme hatasından söz edilemez.
6. Eğer oyun alanında olması gerekenden az veya fazla oyuncu (örn: bir takımda 5 veya 7 oyuncu) varsa başhakem servis için düdük çalmamalıdır. Bu tür durumlarda beklemeli, takıma hatırlatmada bulunmalı ve, gerekirse, geciktirme yaptırımı uygulamalıdır. Benzer bir uygulama; takımının bir tur dönmesi sonucunda 4 numaralı pozisyona gelmiş liberonun, yerine girdiği oyuncuyla değişmeyi unuttuğu durumda da uygulanmalıdır.
7. Hakemler, 15 saniye kuralını uygularken takdir yetkisini her zaman kullanmalıdır. Eğer oyuncu, saat sıfıra ulaştığında servis atmak için harekete geçmiş durumdaysa başhakem servisin kullanılmasına izin vermelidir. Bu durum, oyuncu servis hareketine başladığında saati durdurması gereken saat operatörü için de geçerlidir. Bu kuralı uygularken sağduyu esastır. Amaç, servis kullanan oyuncuları "cezalandırmak" değil, ralliler arasındaki zaman kaybını en aza indirmektir.

KURAL 13 – HÜCUM VURUŞU

1. Geri hat oyuncusunun ve liberonun hücum vuruşunu kontrol ederken sadece hücum vuruşunun tamamlanması durumunda hatanın gerçekleşmiş olacağını bilmek önemlidir. Hücum; top, file dikey düzlemini bütünüyle geçtiğinde ya da rakip oyunculardan birine temas ettiğinde tamamlanır.

KURAL 14 – BLOK

1. Blokçunun, aşağıdaki koşullara uymak koşuluyla ellerini file üzerinden uzatarak rakip oyun boşluğundaki her topa blok yapma hakkı vardır:
 - 1.1. Böyle bir topun, rakip takımın birinci ve ikinci vuruşundan sonra blokçuların oyun alanına doğru yönlendirilmiş olması
ve
 - 1.2. Rakip takımdan hiçbir oyuncunun fileye, kendi oyun boşluğu içinde oyunu devam ettirebilecek yakınlıkta olmaması gerekmektedir.

Bununla birlikte; şayet rakip takımın bir oyuncusu topun yakınındaysa ve topa oynayamak üzereyse bu oyuncunun hareketi öncesinde yapılan blok teması, ilgili oyuncunun oyununu engellemesi nedeniyle hatadır.

2. Üçüncü vuruştan sonrası hariç, rakip takıma doğru yönelmemiş ve file dikey düzlemini geçmeyecek olan paslara ve oyun kurma hareketlerine (hücum vuruşu olmayan vuruşlara) filenin ötesinde blok yapılamaz.

3. Rakipten gelen toplara (“penaltı” top, “hediye” top, “boş” top) karşı bir oyuncu tarafından yapılan hareketlerde bu hareketin bir blok hareketi mi, yoksa bir hücum hareketi mi olduğu başhakem tarafından iyi ayırt edilmelidir. Böyle bir top ile oynamak isteyen oyuncunun hareketinin şekli; bu hareketin bir blok hareketi mi, yoksa bir hücum hareketi mi olduğunu belirleyecektir.

Bir hücum hareketinde (smaç) oyuncu; topa temas etmeden önce kolunu veya kollarını geriye doğru açar, gerilir ve sonrasında topa, rakibine yönlendirme amacıyla vurur.

Bir blok hareketinde ise oyuncu; topun geçişini engellemek için eli veya elleriyle, **topa vurmak için herhangi bir gerilme hareketi yapmadan** file üst kenar seviyesinin üzerine uzanır.

4. **Top vücudun herhangi bir yerine temas edebileceğinden blok hareketi esnasında topun ayağa temas etmesi bir hata değil, bloktur.**

KURAL 15 – KURALLARA UYGUN OYUN DURAKLAMALARI

Kurallara uygun oyun duraklamaları, molalar ve oyuncu değişiklikleridir. Bunlar, top oyun dışında olduğunda ve başhakemin servis düdüğünden önce yapılabilir. Eğer biri zaten reddedilmiş ve gecikme nedeniyle bir uyarı ile cezalandırılmışsa bir sonraki tamamlanmış rallinin sona ermesinden önce başka bir kurallara uygun oyun duraklaması talebine izin verilmez (aşağıdaki 7. ve 8. maddelere ve kural metni 15.2'ye bakınız):

1. Mola

1.1. Koç, bir mola talep ettiğinde mola talebini belirten resmi el işaretini her zaman yapmak zorundadır. Şayet koç sadece ayağa kalkar, sözlü olarak söyler, zile basar veya tablet yoluyla bir talepte bulunursa hakemler molaya izin vermeden veya molayı reddetmeden önce koçun gerçekten mola isteme niyetinde olup olmadığından emin olmalıdır. Eğer mola talebi reddedilirse başhakem böyle bir durumda, oyunu geciktirmek için bir niyet olup olmadığını değerlendirmeli ve gerekirse takıma kurallara uygun geciktirme yaptırımı uygulamalıdır.

1.2. Skor hakeminin, sette önde giden takım 8. ve 16. sayılara ulaştığında zile basarak her bir Teknik Mola'yı işaret etmesi gerekir (Yardımcı hakemin bunda sorumluluğu yoktur). Skor hakemi ayrıca teknik molanın bitimini de zile basarak işaret etmelidir.

1.3. **Eğer takımlar, mola süresinin tamamlanmasından önce oyun alanına girmek isterlerse hakemler buna izin vermeli ancak oyun, mola süresi dolmadan başlatılmamalıdır.**

2. Oyuncu Değişikliği Prosedürü

- 2.1. Yardımcı hakem; yazı masası ile direk arasında durur ve yazı hakemi, oyuncu değişikliğinin kurallara uygun olmadığını belirtmezse oyuncuların yan çizgide değişimleri için işaretini yapar (kollarını çapraz bir şekilde birleştirerek oyuncularından birini oyun alanı dışına, diğerini ise oyun alanına davet eder). **Eğer müsabakada tablet sistemi kullanılıyorsa oyuncu değişikliklerinde, oyuncular değişmek için yavaş hareket etmediği sürece, yardımcı hakem tarafından bu değişiklik hareketinin yapılmasına gerek yoktur.**

Birden fazla oyuncu değişikliği yapılması durumunda yardımcı hakem, yazı hakeminin önceki oyuncu değişikliğini kayıt ettiğini belirten el işaretini veya iletişim cihazlarının kullanıldığı müsabakalarda “yazı hakemi hazır” şeklindeki sözlü ifadeyi bekleyecek ve sonrasında diğer oyuncu değişikliği işlemine geçecektir.

Bilgisayar kullanılan (elektronik müsabaka cetveli tutulan) müsabakalarda, bilgisayar yazılımı kurallara uygun olmayan oyuncu değişikliği gerçekleşmesini engeller ve oyuncu değişiklikleri müsabaka cetveline otomatik olarak kaydedilir. Bu nedenle yardımcı hakem sadece, gecikmelere neden olan olağandışı durumlarda oyuncu değişikliklerine müdahale eder. Ayrıca bu durumda yazı hakeminin işlevi, veri girmek yerine verileri kontrol etmeye ve hazır bir şekilde karşısında olan bu bilgileri kabul etmeye (veya reddetmeye) dönüşür. Ek olarak; eğer yazı hakemi, oyuncu değişikliği bilgilerini bilgisayara kendi (manuel) girmek zorundaysa yardımcı hakem bunu hesaba katmalı ve gerekirse süreci biraz uzatmalıdır.

Oyuncu değişikliği talebinin, müsabaka cetveli türüne (elektronik veya değil) bakılmaksızın, yalnızca **oyuncuların oyuncu değişikliği bölgesine girdikleri anda** gerçekleştiği unutulmamalıdır.

- 2.2. Birden fazla oyuncu değişikliği sadece belli bir sıra dahilinde yapılabilir. İlk olarak bir çift oyuncu ile işlem yapılır; biri oyun alanını terk eder, diğeri oyun alanına girer. Sonra diğerleri de aynı şekilde değiştirilir. Yazı hakemine oyuncuları tek tek kontrol etmesi ve değişiklikleri kaydetmesi için süre verilmelidir. **Birden fazla oyuncu değişikliği yapılacağı durumlarda oyuna girecek oyuncular, oyuncu değiştirme bölgesine bir bütün olarak yönelmelidir. Bununla birlikte, değişecek ilk oyuncunun oyuncu değişikliği bölgesine girmesi ile değişecek ikinci oyuncunun oyuncu değişikliği bölgesine gelmesi arasında az bir zaman farkı vardır; sonuçta bu oyuncuların oyuncu değişikliğinin bir parçası olduğu kesin olarak bilinmelidir ve hakemler katı bir tutum sergilemeden bu değişikliklere izin vermelidir.** İkinci oyuncu tarafından gerçekleştirilen bu küçük çaplı gecikme, oyunu gerçek anlamda geciktiren bir durum değildir. Özetlemek gerekirse değişecek diğer oyuncunun, en geç, kendisinden önceki oyuncu değişikliğinin

kayıt işlemi tamamlandığında oyuncu değişikliği bölgesinde bulunması gerekmektedir.

Ayrıca tablet sisteminin kullanıldığı müsabakalarda, oyunun hızlanması için birden fazla oyuncunun aynı anda değişmesine izin verilebilir. Bu nedenle yardımcı hakem birden fazla oyuncu değişikliği yapılması konusunda esnek davranarak değişikliklere izin vermelidir.

- 2.3. Oyuncuların hızlı ve sakin hareket etmesini sağlamak çok önemlidir. Yeni oyuncu değişikliği sisteminin amacı, maçın akışını sürdürmek ve oyuncu değişikliği işleminde oluşacak gecikmeleri önlemektir.

Yeni sisteme göre, yedek oyuncunun maça girmeye hazır olmaması nedeniyle uygulanacak geciktirme yaptırımları en aza indirilecektir.

Oyuna girecek oyuncu, oyuncu değişikliği bölgesine başhakemin servis düdüğü anında girdiyse yardımcı hakem basit bir el işaretiyle kendisini geri gönderecek ve ralliyi durduracak bir düdük/zil olmayacaktır.

3. Ciddi bir sakatlanma durumunda hakemler oyunu durdurmalı ve sağlık ekibinin oyun alanına girmesine izin vermelidir. Bir oyuncu sakatlandığında ve oyun alanını terk etmek zorunda kaldığında öncelikle normal bir oyuncu değişikliği yapılmalıdır. Eğer bu mümkün değilse sakatlık nedeniyle istisnai bir oyuncu değişikliği, sakatlık anında oyun alanında olmayan herhangi bir oyuncu ile, "oyuncu değişikliği sınırlamaları" dikkate alınmaksızın, serbestçe yapılabilir. Ciddi yaralanmalar arasında kafa travması, kanamalar veya eklem yaralanmaları (çoğunlukla fileye yakın bölgede gerçekleşen) yer alır. Küçük yaralanmalar (kafa yaralanması veya kanama içermeyen durumlar vb.) ralliyi kesintiye uğratacak bir neden olmamalıdır ve bu nedenle takıma avantaj sağlamak için "sahte yaralanmaların" bir "hile" olarak kullanıldığı durumlardan kaçınılmalıdır.

Hakemler kural dışı oyuncu değişikliği (bir takım kural dışı oyuncu değişikliği yaptığında oyun devam eder ve yazı hakemi/yardımcı hakem bunu fark etmez - Kural 15.9) ile o sırada geçerli olan kurallara aykırı oyuncu değişikliği **talebi** arasında net bir ayrım yapmalıdır. Talebin yazı hakemi veya yardımcı hakem tarafından kurala aykırı olduğunun (Kural 16.1.3) tespit edilmesi halinde bu talep reddedilecek ve geciktirme yaptırımı ile cezalandırılacaktır.

4. Set başlamadan önce yapılan oyuncu değişikliği taleplerine izin verilmeli ve bu değişiklikler kaydedilmelidir. Böyle bir durumda koç, oyuncu değişikliğini belirtmek için oyuncu değişikliği resmi el işaretini yapmalıdır.
5. Hakemlerin, "Kurallara Uygun Olmayan Talepler" başlıklı Kural 15.1.1'i dikkatlice inceleyerek aşağıdaki maddeleri tam olarak öğrenmeleri gerekir:

- "Kurallara uygun olmayan talep" ifadesinin anlamı,

- Tipik durumların neler olduğu,
- Bu tip durumlarda hangi işlemlerin uygulanması gerektiği,
- Bir takımın bu durumu tekrarlaması halinde ne yapılması gerektiği.

Yardımcı hakem; kurallara uygun olmayan bir talebin, müsabaka cetvelindeki özel yere kayıt edilmesini sağlamalıdır.

6. Elektronik müsabaka cetveli kullanılmadığı durumlarda skor hakemi, libero değişimlerini ve yeniden belirlemelerini ayrı, özel bir kağıda (R-6) kaydeder. Böylece liberoların ne zaman ve kaç kez değiştiği herhangi bir zamanda bilinir olur. Elektronik müsabaka cetveli kullanılan müsabakalarda yazı hakemi ve skor hakemi, libero değişimlerinin teyit edilmesi ve kaydedilmesi amacıyla sözel olarak iş birliği içinde olmalıdır.
7. Tamamlanmış bir ralli ile bir sonraki rallinin başlangıcı arasında reddedilmiş ve geciktirme yaptırımı uygulanmış bir oyun duraklaması talebi varsa bir sonraki tamamlanmış rallinin bitiminden önce aynı duraklama esnasında bir kez daha herhangi bir oyun duraklaması talebinde bulunulmasına izin verilmez. Örnek: Takım, servis düdüğünden sonra bir mola talebinde bulundu; oyun durdu ve geciktirme uyarısı yaptırımı uygulandı. Takım artık, maç yeniden başlamadan, başka bir mola talebinde veya bir oyuncu değişikliği talebinde bulunamaz (sakatlık nedeniyle uygulanan istisnai oyuncu değişikliği veya sakatlık/yaptırım nedeniyle yapılması zorunlu olan oyuncu değişiklikleri hariç).
8. Rallinin kesintiye uğradığı durumlarda; bir sonraki tamamlanmış rallinin bitiminden önce, sakatlık ve/veya oyundan çıkarma/diskalifiye nedeniyle yapılması zorunlu olan oyuncu değişikliği hariç herhangi bir duraklama talebinde bulunmak kurallara uygun değildir.
9. Sakatlanan, hastalanan, oyundan çıkarılan veya diskalifiye edilen oyuncuların ilk etapta kurallara uygun bir oyuncu değişikliği ile değiştirilmesi gerekir. Bunun mümkün olmaması halinde, takımın libero(lar) ve liberonun değiştiği oyuncu dışında takım oturma sıralarındaki herhangi bir oyuncuyu kullanarak "istisnai" oyuncu değişikliği yapma hakkı vardır. Bu istisnai oyuncu değişikliğini kullanmanın takım için bir "zorunluluk" değil, yapıp yapmamayı seçebileceği bir "hak" olduğunu unutmayın.

KURAL 16 – OYUNU GECİKTİRMELER ve KURALLARA UYGUN OLMAYAN TALEPLER

1. Hakem, "kurallara uygun olmayan bir talep" ile "geciktirme" arasındaki farkı tam olarak ayırt edebilmelidir.

Kurallara uygun olmayan talepler daha birçok örneğin yanında aşağıdaki hareketleri kapsar:

- Yardımcı koç tarafından (sözel veya el işareti ile) yapılan talep,
- Başhakem tarafından servis için düdük çalındıktan sonra veya ralli devam ederken yapılan mola talebi,
- İlk kez yapılan yedinci oyuncu değişikliği veya üçüncü mola talebi,
- Bir sonraki tamamlanmış rallinin bitiminden önce yapılan ikinci bir oyuncu değişikliği talebi (ceza/sakatlık/hastalık nedeniyle yapılan zorunlu değişiklikler hariç)

Eğer oyun, kurallara uygun olmayan bir oyun duraklaması talebi nedeniyle gecikmişse bu durum bir “geciktirme” olarak değerlendirilmeli ve müsabaka cetveline bu şekilde kaydedilmelidir. Bu noktada; takımın, geciktirme sayılmayacak bir kurallara uygun olmayan oyun duraklaması talebi gerçekleştirme hakkı da devam eder.

Geciktirme daha birçok örneğin yanında aşağıdaki hareketleri kapsar:

- İlkinin türüne bakılmaksızın herhangi bir kurallara uygun olmayan oyun duraklaması talebini tekrarlamak
- Kurallara uygun olmayan bir oyuncu değişikliği talep etmek ve bu hatanın bir sonraki servisten önce fark edilmesi
- **Hakemler tarafından, kasıtlı bir geciktirme amacı taşıdığı düşünülen ayakkabı bağlama talepleri**
- Geç libero değişimini tekrarlamak (liberonun servis düdüğünden sonra ama servis atışından önce girmesi)
- **Hakemler tarafından, kasıtlı bir geciktirme amacı taşıdığı düşünülen yer sildirme talepleri**
- 4 Numaralı pozisyona gelen libero ile yerine girdiği oyuncunun yer değiştirmemesi ve hakemlerin bu değişim mecburiyetini takıma hatırlatmak zorunda bırakılması

2. Hakemler, takımların isteyerek ya da istemeyerek yaptığı tüm geciktirmeleri engellemelidir.

Gecikmelerin çoğu yer silici talebi nedeniyle gerçekleşmektedir ve bunun sebebi yer silicilerin aktif olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle yerel organizatörler, yer silicileri maçtan önce bilgilendirmeli ve **her ralli sonrası** oyun alanına girmeleri gerektiği konusunu hatırlatmalıdır. Yer silicilerin hızlı ve uyanık

olması sayesinde oyuncuların yer silici talebi azalacak ve geciktirme uyarı/ihtarları minimum düzeye inecektir. Başhakem maç boyunca yer silicileri denetleyici rolde olmalıdır ve oyuncuların yer silici talep etmesine fırsat tanımamalıdır. Bununla birlikte; oyuncuların, yer siliciye ıslak bölgenin tam olarak neresi olduğunu göstermesi kabul edilirken oyuncular tarafından yapılan yer silici taleplerinin, açık bir şekilde oyunu geciktirme niyetiyle yapılıp yapılmadığına karar vermek ve bununla ilgili yaptırım uygulamak başhakemin sorumluluğundadır. **Ek olarak; başhakem, herhangi bir geciktirme yaptırımı uygularken gecikmenin daha da uzamasını engellemek için oyundaki kaptanı yanına çağırmmalıdır.**

3. Zeminin Silinmesi

Mevcut prosedürün temel amacı, oyuncuların güvenliğini ve oyunun normal akışını sağlamak ve oyuncuların zemini kendilerinin silmek zorunda kalmasını önlemektir. Sahayı temiz tutmak ve olası ıslak noktaları kurulamaktan yalnızca hızlı siliciler sorumludur.

3.1. Yer Siliciler ve Ekipmanları

3.1.1 Yer Siliciler

Her bir oyun alanında 2 adet olmak üzere toplam 4 adet hızlı silici

3.1.2 Yer Silicilerin Ekipmanları

8 adet emici havlu (minimum ölçüler 40 cm x 40 cm, maksimum ölçüler 40 cm x 80 cm)

3.1.3 Yer Silicilerin Konumu

2 adet yer silici, yazı hakemi masasının birer yanında oturur; diğer 2 adet yer silici ise takım oturma sıralarının bitiminin hemen arkasında veya oyun sahası düzeninde belirlenen yerde oturur.

Her bir hızlı silici; hızlı silme işleminin ardından, kendisi için belirlenmiş olan yere dönecektir.

3.2. Zeminin Silinme Şekli

FIVB, oyunun sürekliliğini sağlamak ve geciktirme taktiklerini durdurmak için aşağıdaki kararları almıştır:

3.2.1 “Top Oyun Dışı” Olduğunda (Ralliler arasında), gerekirse.

3.2.1.1 Hızlı silici sahada ıslak bir nokta algıladığında rallinin bitmesini bekler. Hakem düdüğünü çaldıktan hemen sonra ıslak olan noktaya koşmalıdır.

Birden fazla ıslak nokta varsa en yüksek öncelik ön bölgedeki ıslak noktalara verilir. Arka bölgedeki veya oyun alanı dışındaki ıslak noktalar ikinci önceliğe sahiptir.

3.2.1.2 Yer siliciler, hızlı silme işleminden hemen sonra ilgili konumlarına dönmelidir.

3.2.1.3 Islak bir noktanın silinmesi için gereken süre 7 saniyeden fazla olmamalıdır ve bu işlem rallinin hakemin düdüğü ile sona erdiği an ile başhakemin bir sonraki servis düdüğü arasındaki boşlukta yapılmalıdır. Yer silicilerin "yavaş çalışması" nedeniyle oyunda herhangi bir gecikme olmamalıdır.

3.2.1.4 Hakemler yer silicilerin çalışmalarına karışmazlar. Bununla birlikte; başhakem, oyuna yer siliciler tarafından müdahale edilmesi veya işin düzgün yapılmaması durumunda yer silicilerin çalışmasını düzenleme yetkisine sahiptir.

3.2.1.5 Özellikle sahada tehlikeli bir ıslak nokta olması durumunda oyuncular ve antrenörler, yer silicilerden buranın silinmesini talep etme hakkına sahiptir. Ancak yer silicilerin sebepsiz olarak oyun sahasına veya serbest bölgeye çağırılması kasıtlı geciktirme olarak değerlendirilip yaptırıma tabi tutulmalıdır.

Bir takımın, mola sonrasında, kendi takım sırasının önündeki zeminin aşırı ıslak olması bahanesiyle oyunun yeniden başlamasına engel olması halinde başhakem geciktirme yaptırımı uygulayabilir.

Hızlı silicilerin havluları, zemin yüzeyine geçebilecek izotonik tuz veya şeker içeren sıvıların dökülmüş olduğu ıslak bölgeleri silmek için kullanılmamalıdır. Bunların yerine kağıt havlular kullanılmalıdır.

Bazı uluslararası müsabakalar farklı bir yer silme sistemiyle oynanabilir. Hangi sistemin kullanıldığını öğrenmek için Yarışma Talimatlarına bakmak gerekir.

3.3. Oyuncuların Sorumlulukları

Eğer oyuncular, riskleri kendilerine ait olmak üzere, kendi küçük havluları ile zemini siliyorsa başhakem oyuncuların silme işlemini bitirmesini veya doğru pozisyonlarında olmasını beklemeyecektir. Yeri silen oyuncu(lar) servis vuruşu anında doğru pozisyonlarında değilse ilgili hakem pozisyon hatası nedeniyle düdüğünü çalacaktır.

KURAL 18 – FASILALAR VE SAHA DEĞİŞİMİ

1. Oyuncular, set aralarında maç topları dışındaki topları kullanarak serbest bölgede ısınabilirler.
2. Set aralarında toplar, oyun sahasının her bir arka tarafındaki top sepetlerinde kalmalıdır. Oyuncuların bu toplarla ısınmak amacıyla oynama hakkı yoktur. Netice seti başlangıcında setteki ilk servisi atacak oyuncuya topu yardımcı hakem verir. Molalarda, oyuncu değişikliklerinde ve netice setinde 8. sayıda yapılan saha değişimi esnasında yardımcı hakem topu almaz. Top, top toplayıcılarda kalır.
3. Takımlar; her setin sonunda, başhakemin düdüğü ve işaretini takiben saha değişimini toplu bir halde yapmalıdır. Her setin bitiminden sonra başhakem, saha değişikliği öncesinde oyuncuları dip çizgide sıraya girmeleri yönünde yönlendirmemelidir. Yapay gecikmeleri önlemek ve oyunun devamında akıcılığı sağlamak için saha değişikliği işaretini, set bitimini belirten resmi işaretinden hemen sonra yapmalıdır.
4. Bazı müsabakalarda, COVID-19 kaynaklı olası bulaşmaları en aza indirmek amacıyla takımların saha değiştirmesi beklenmeyecektir.

KURAL 19 – LİBERO

1. Bir takımın iki liberosu olduğu durumlarda asıl liberonun adı; en geç, koç müsabaka cetvelini imzalamadan önce, libero için özel olarak ayrılmış iki satırdan birincisine yazılmalıdır.
2. İki Libero birbirlerinden ve takımın geri kalanından farklı renk ve tasarımda forma giyebilir (Kural 19.2).
3. Libero, takım kaptanı veya oyundaki kaptan olabilir (Kural 19.4.2.5).
4. Hatalı libero değişimlerinin sonuçları, kurallara uygun olmayan oyuncu değişikliklerinin sonuçlarıyla aynıdır.

Eğer yeniden belirleme, sakatlanmadan hemen sonra yapılırsa liberonun yer değiştirmesinde olduğu gibi benzer bir işlem uygulanır ya da eğer yeniden belirleme sakatlanmadan daha sonra yapılırsa oyuncu değişikliğine benzer bir işlem uygulanır. Bu işlem, koçun ve oyundaki kaptanın hakemlerden birisiyle iletişim kurarak değişim kararını onayladığını belirtir yönde küçük bir formaliteyle gerçekleştirilmelidir.

5. Sakatlanmış bir oyuncunun istisnai değişiklikle değiştirilmesi ile sakatlanan bir libero yerine yeni bir libero belirlenmesi arasındaki farka dikkat edilmelidir.

Bir oyuncu sakatlandığında ve kurallara uygun olarak değiştirilme ihtimali bulunmadığında, sakatlanmış oyuncu için, **sakatlanma anında** oyun alanında olmayan bir oyuncu (libero ve yer değiştiği oyuncu hariç) ile istisnai değişiklik yapılabilir.

Bu uygulamayı, **yeniden belirleme anında** oyun alanında olmayan bir oyuncunun (liberonun yer değiştirdiği oyuncu ya da daha önce oyuna devam edemeyeceği belirtilen asıl libero hariç) yeniden libero olarak belirlenmesi durumuyla karşılaştırın. Unutmayın ki liberonun yeniden belirlenmesi, koçun kullanmak isteyip istemeyeceği bir seçenektir.

6. Kural 19.3.2'nin daha iyi anlaşılabilmesi için hakemler; yazı hakeminin, servis sırasının ihlal edildiğini servis vuruşundan hemen sonra işaret etmesi gerektiğini belirten Kural 25.2.2.2'nin metni ile skor hakeminin, hatalı libero değişimlerini hakemlere bildirmesi gerektiğini belirten ve bunun “servis vuruşundan hemen sonra” olması gerektiğiyle ilgili herhangi bir ifade içermeyen Kural 26.2.2.2'nin metni arasındaki farka dikkat etmelidir. Bu demektir ki skor hakemi, hatalı bir libero değişiminin olduğunu fark ettiği anda hakemlere bunu derhal bildirmelidir ve Kural 7.7.2, sadece, skor hakeminin bu bildirimi yapmayı atladığı ve bir (ya da birden çok) rallinin oynandığı durumlarda uygulanmalıdır.
7. Hakemler, takımların tek liberoya sahip olduğu durumlarda liberonun “oynayamayacak duruma gelmesi” (sakatlık, hastalık, oyundan çıkarma veya diskalifiye) ile “oynayamayacak olduğunun bildirilmesi” arasındaki farkı iyi bilmelidirler. İlk durum, takımdan bağımsız olarak oyunun akışı içinde gerçekleşir ve libero oyuna devam edemez; ikinci durumda ise liberonun müsabakaya devam etmeyeceğinin/edemeyeceğinin bildirimi takımın (koçun veya koçun yokluğunda oyundaki kaptanın) bir kararıdır. İlk durumda, yani libero oynayamayacak duruma geldiğinde, derhal yeni bir libero belirlenebilir ve bu libero oyuna doğrudan dahil olabilir. Oyunda olan liberonun oynayamayacak olduğunun takım tarafından bildirildiği ikinci durumda ise oyun alanına öncelikle liberonun değiştiği oyuncu döner, yeniden belirlenen libero ise oyun alanına ancak tamamlanmış bir ralliden sonra girebilir ve arka bölgedeki herhangi bir oyuncu ile değişebilir.

KURAL 20 – DAVRANIŞ KOŞULLARI

KURAL 21 – HATALI DAVRANIŞLAR ve YAPTIRIMLARI

1. Katılanların; Kontrol Komitesi Üyelerine, organizasyonda yer alanlara, rakiplerine, kendi takım arkadaşlarına ve seyircilere karşı saygılı ve nazik davranışlar sergilemek zorunda olduklarını hatırlamak önemlidir (Kural 21.2.1).

Eğer koçun (veya oturma sıralarında oturan herhangi bir takım görevlisinin) davranışları ve tepkileri Kural 21’de belirtilen disiplin limitlerini aşarsa başhakem tereddüt etmeksizin uygun yaptırımları uygulamak zorundadır. Bir voleybol müsabakası oyuncuların sportif gösterisidir, oturma sıralarında oturan takım görevlilerinin değildir. Hakemler aksi davranışları görmezden gelmemelidir.

FIVB Oyun Kuralları ve Hakem Komisyonunun belirlediği kesin talimatlara göre; koçun (veya oturma sıralarında oturan herhangi bir takım görevlisinin) oyun aksiyonlarına aşırı tepkileri veya şova yönelik gösterileri ya da müsabakadan sorumlu FIVB Teknik Delegatesine veya diğer FIVB Resmi Görevlilerine karşı sergilediği, seyircileri de kışkırtabilmesi muhtemel agresif ve aşağılayıcı biçimdeki uygunsuz davranışlarına başhakem, yaptırım tablosuna göre katı ve sert yaptırımlar uygulamak zorundadır. **Görsel şölen; izleyici kitlesini heyecanlandıran sportif aksiyonları gölgede bırakacak oyun dışı ve çevresel faktörleri değil, oyun alanında oynanan oyunu içermelidir. Koçlar gösterinin kendisi değildir!**

2. Kural 21.1’de küçük hatalı davranışlardan bahsedilmekte olup bu tür davranışlarda yaptırım uygulanmaz. Takımların yaptırım uygulanacak düzeye gelmelerini engellemek başhakemin görevidir. Müsabakanın devamında uygulanabilecek daha ciddi yaptırımları engellemek adına hakemlerin “küçük hatalı davranışları” kontrol altında tutmak için kişiliklerini kullanmaları çok önemlidir.
3. Takım üyelerinin yaptırıma yol açan hatalı davranışlarında başhakem tarafından yapılacak uygulamalar:

3.1 Oyun alanındaki bir takım üyesine:

Şayet yaptırım gerektiren hatalı bir davranış varsa başhakem önce düdüğünü çalar (genelde top oyun dışı olduğunda, ancak hatalı davranış ciddiye mümkün olan en kısa sürede). Ardından cezalandırılacak oyuncuya hakem sandalyesine yaklaşmasını belirtir. Oyuncu sandalyenin yanına geldiğinde başhakem yaptırım nedenini açıklayarak uygun kartı/kartları gösterir.

Yardımcı hakem bu yaptırım bilgisini alır ve derhal yazı hakemine ilgili yaptırımı müsabaka cetveline kaydetmesi talimatını verir.

Eğer yazı hakemi; başhakemin verdiği kararın, müsabaka cetvelindeki bilgilere dayanarak yaptırım tablosuna aykırı olduğunu belirlerse bunu **derhal yardımcı hakeme bildirmelidir. Yardımcı hakem ise öncelikle bilginin doğruluğunu kontrol etmeli, ardından başhakemi bilgilendirmelidir. Başhakem de bu bilgilere dayanarak kararını düzeltmelidir.**

3.2 Oyun alanında olmayan bir takım üyesi için:

Başhakem, düdüğünü çalıp oyundaki kaptanı hakem sandalyesinin yanına davet eder ve ilgili takım üyesine uygulanacak yaptırım hakkında bilgilendirir. Yaptırım için uygun kartı/kartları gösterirken kimin yaptırım uygulanan takım üyesini olduğunun anlaşılmasını sağlamak başhakemin sorumluluğundadır. Yaptırım uygulanan takım üyesinin de elini havaya kaldırarak yaptırımın farkında olduğunu işaret etmesi gerekir.

3.3 Böyle bir durumda hakemler ve yazı hakemi müsabaka cetveline doğru verileri (takım üyesi ve yaptırım düzeyi) kaydetmek için etkili bir şekilde iş birliği yapmalıdır.

3.4 Setler arasındaki yaptırımların uygulanması:

Bir “ihtar” yaptırımı uygulanacaksa başhakem kırmızı kartını bir sonraki setin başında göstermelidir.

Oyundan çıkarma veya diskalifiye yaptırımı uygulanacaksa başhakem (takımın ikinci kez cezalandırılmasını önlemek için) koçun bilgilendirilmesi amacıyla derhal oyundaki kaptanı çağırmalı ve hatalı oyuncu, gösterilecek kart ve uygulanacak yaptırım hakkında bilgi vermelidir. Bunu takiben kartlarını bir sonraki setin başında gösterilmelidir.

3.5 Rakip oyunculara yaptırımların aynı anda uygulanması:

Cezaların her iki takıma da aynı anda uygulanması gerekiyorsa her iki takım üyesi de hakem kulesine çağırılmalı ve uygulamalar şu şekilde yapılmalıdır:

Her iki yaptırımın da aynı seviyede olması durumunda gerekli kart(lar) öncelikle servis atan takımın takım üyesine gösterilmelidir. İlk yaptırım kaydedildikten sonra, karşılayan takımın takım üyesine aynı düzeyde yaptırım uygulanmalıdır. İki rakibe aynı anda verilen aynı seviyedeki bu yaptırım, her durumda, eş zamanlı yaptırım olarak kabul edilir!

Böylece, skor 24-25 iken meydana gelen karşılıklı ihtar yaptırımı uygulaması setin 24-26'da bitmesine neden olmaz; skor 25-26 olur. Yani skor, son halini yalnızca her iki takıma da ihtar yaptırımı uygulandığında alır.

Rakiplerden birinin daha ağır bir yaptırımla cezalandırılacağı durumda ise öncelikle gerekli kart/kartlar ilgili takım üyesine gösterilerek daha ağır olan yaptırım uygulanmalıdır. Daha ağır olan ilk yaptırım kayıt altına alındıktan sonra rakip takım üyesinin yaptırımı uygulanmalı ve kayıt altına alınmalıdır.

3.6 Oyundan çıkarılan veya diskalifiye edilen oyuncular/takım üyeleri, oyun sahasını ve müsabaka alanını derhal terk etmeli ve yaptırımın belirttiği süre boyunca bulunacağı takım soyunma odasına gitmelidir.

4. Oyun sırasında hakemler, disipline önem vermelidir ve oyuncuların ya da diğer takım üyelerinin hatalı davranışları için yaptırım uygularken kararlı davranmalıdır. Hakemler; görevlerinin küçük bireysel hataların peşinden koşmak değil, oyun hareketlerini değerlendirmek olduğunu unutmamalıdır.

KURAL 23 – BAŞHAKEM

1. Başhakem ekibindeki diğer hakemlerle (yardımcı hakem, challenge hakemi, yazı hakemi, çizgi hakemleri) sürekli iş birliği yapmalıdır. Başhakem, hakem heyetindeki diğer hakemlerin yetki ve sorumlulukları dahilinde çalışmalarına izin vermelidir.

Örneğin: Başhakem bir ralliyi bitiren düdüğünü çaldıktan sonra derhal diğer hakemlere bakmalıdır (ancak bundan sonra son kararını vererek el işaretlerini yapmalıdır):

- Başhakem, topun dahil veya hariç olduğuna karar verirken doğrudan harekete geçmelidir. Kararını, topun zemine temas ettiği yere en yakın çizgiden sorumlu olan çizgi hakemine bakarak teyit etmelidir. Başhakem, bununla birlikte, gerektiğinde onların kararlarını geçersiz kılma hakkına sahiptir.
 - Başhakem, maç boyunca (eğer mümkünse her ralliden sonra ve servis düdüğünü çalmadan önce) yardımcı hakemine bakarak kendisine herhangi bir hatayı/durumu veya oyun duraklaması talebi olduğunu işaret edip etmediğini kontrol etmelidir.
2. Harice giden topun daha önce, karşılayan takım oyuncusuna temas edip etmediğini başhakem ve çizgi hakemi kontrol etmelidir. Bununla birlikte, hakem heyetindeki diğer üyelerin (çizgi hakemi ve kendisine yakın ince temaslarda yardımcı hakem) işaretlerini de gördükten sonra nihai kararı veren ve bunu resmi el işaretleri ile ilan eden kişi başhakemdir.
 3. Başhakem, yardımcı hakem ile yazı hakeminin idari ve kayıt işlemlerini yapabilmeleri için yeterli zamana sahip olduklarından her zaman emin olmalıdır. Şayet başhakem olayların kontrolü ve idaresi için gerekli zamanı vermezse yardımcı hakem düdük çalarak maçı durdurmalıdır.
 4. Başhakem, kendi kararını veya hakem heyetindeki diğer arkadaşlarının kararlarını değiştirebilir. Eğer başhakem, bir karar verdiğiğinde (düdük çaldığında) hakem

heyetinden birisinin (yardımcı hakem, yazı hakemi veya çizgi hakemi) kendi kararından farklı bir karar verdiğini görürse **aşağıdakilere göre uygulama yapar:**

- Eğer kendisinin haklı olduğunu düşünüyorsa kararını değiştirmez.
- Eğer kendisinin hatalı olduğunu anladıysa kararını değiştirebilir.
- Eğer her iki takım tarafından aynı anda hata gerçekleştiyse rallinin tekrar edileceğini belirten işaretini yapmalıdır.
- Eğer yardımcı hakemin kararının yanlış olduğunu düşünüyorsa (pozisyon hatası, fileye temas vb.) yardımcı hakemin vermiş olduğu kararı iptal edebilir.

5. Şayet başhakem, hakem heyetindeki diğer hakemlerden herhangi birinin görevini yerine getiremediğini veya tarafsız olarak yapamadığını gözlemlerse onu değiştirebilir.
6. Sadece başhakem hatalı davranış ve geciktirme yaptırımlarını uygulayabilir. Eğer başhakem haricindeki hakemler herhangi bir kural dışı olayın farkına varırsa hemen işaret etmeli ve başhakemin yanına giderek (telsiz vb. kullanılıyorsa söyleyerek) bu olay hakkında bilgi vermelidir. Bu tür yaptırımların uygulamasını sadece başhakem yapar.

KURAL 24 – YARDIMCI HAKEM

1. Yardımcı hakemin başhakemle aynı yetenek ve beceriye sahip olması gerekir. Yardımcı hakem, başhakemin yokluğunda veya rahatsızlanıp görevine devam edemeyeceği durumlarda başhakemin yerini alır.
2. Fileye yakın karşılıklı oyun hareketleri esnasında yardımcı hakem; blok oyuncularını tarafında durarak kurallara uygun olmayan tüm file temaslarına, orta çizgi üzerinden rakip oyun alanına kural dışı geçişlerin tümüne ve kendi tarafında yer alan antene temas eden top ve oyunculara konsantre olmalıdır. **Yardımcı hakem ayrıca libero oyuncularının blok teşebbüsünün yanı sıra geri hat oyuncularının tamamladığı hatalı hücum ve blokları da kontrol etmelidir (bu hatalara düdük çalınmasında baş veya yardımcı hakemin önceliği yoktur, her iki hakem ayrı ayrı veya aynı anda karar verebilir). Ek olarak; yardımcı hakem, başhakemin göremediği durumlarda zemine temas eden toplar için düdük çalarak başhakeme yardımcı olur. Yardımcı hakem, benzer şekilde, başhakemin pozisyonu göremeyeceği ama hatanın da açık olduğu durumlarda liberonun ön bölgeden yapmış olduğu parmak pasa bir hücum vuruşu tamamlanmasına da düdük çalabilir.**
3. Yardımcı hakemin ayrıca maç öncesi ve esnasında “diziliş kağıdını” veya direk üzerindeki tabletteki diziliş temel alarak oyuncuların doğru pozisyonunda olup olmadıklarını da dikkatlice kontrol etmesi gerekir. Tablet sisteminin olmadığı durumlarda yardımcı hakem diziliş kontrolü yaparken hangi oyuncunun 1 numaralı pozisyonunda (servis oyuncusu) olması gerektiğini söyleyebilecek olan yazı hakeminden yardım alır.

Oyuncuları hiçbir şekilde sözlü ya da fiziksel olarak yönlendirmemelidir. Eğer oyuncunun/oyuncuların pozisyonu ile diziliş kağıdı arasında bir çelişki varsa oyundaki kaptanı ya da koçu yanına çağırarak doğru pozisyonu teyit etmelidir.

4. Yardımcı hakem; serbest bölgenin, takım üyelerinin sakatlanmasına neden olabilecek her türlü malzemeden (su şişeleri, ilk yardım malzemeleri vb.) arınmış olmasına dikkat etmelidir.
5. Yardımcı hakem, molada sabit bir pozisyonda kalmamalı ve aşağıdaki işlemleri sırasıyla ve düzenli bir şekilde yapacak şekilde hareketlerini ayarlamalıdır:
 - 5.1. Takımların, takım oturma sıralarına yöneldiklerinden emin olur.
 - 5.2. Yazı hakemine döner ve yazı hakeminin çalışmasını kontrol eder.
 - 5.3. Skor hakemi döner ve skor hakeminden liberoların pozisyonu hakkında bilgi alır.
 - 5.4. Başhakeme döner ve gerekirse bilgi alır veya verir.
 - 5.5. Takımlara döner ve liberonun fark edilmeyen değişim yapıp yapmadığını denetler.
 - 5.6. Mola bitiminde her takımın altı oyuncusunun da oyun alanına dönüp dönmediğini belirlemek için oyuncuları sayarak takımları kontrol eder.
6. Eğer yardımcı hakem, müsabaka anında rakipler arasında sportmenliğe aykırı sözler veya davranışlar gözlemlerse topun oyun dışı olduğu ilk anda kendilerini sakın olmaları ve olumsuz davranışlarını sona erdirmeleri konusunda ikaz edebilir. Şayet olumsuz durum devam ederse başhakemi bilgilendirmelidir.

YEDEK HAKEM

Aşağıdaki durumlar, yedek hakemin sorumlulukları içindedir:

1. Yardımcı hakemin yokluğu, hastalanması, görevine devam edemeyecek hale gelmesi veya başhakemin görevini üstlenmesi durumunda yardımcı hakem olarak görev yapar.
2. Maçtan önce ve set aralarında oyuncu değişikliği tabelalarını kontrol eder (oyuncu değişikliği tabelalarının kullanıldığı müsabakalarda).
3. Tablet kullanılan müsabakalarda takım tabletlerinin doğru işleyişini kontrol eder.

4. Eğer bir sorun varsa her setten önce zillerin çalışıp çalışmadığını kontrol eder.
5. Serbest bölgenin uygun olmasında yardımcı hakeme yardım eder.
6. Isınma sahasındaki ve takım oturma sıralarındaki oyuncuları kontrol ederek yardımcı hakeme yardım eder.
7. Maçın başında oyuncuların anons edilmesini takiben maç toplarının dördünü getirir ve yardımcı hakeme verir.
8. Maçın başında takımların dizilişlerinin yardımcı hakem tarafından kontrol edilmesinin ardından maç toplarından birini yardımcı hakeme verir.
9. Yer silicilerin çalışmalarını kontrol için yardımcı hakeme yardım eder.

Takım oturma sıralarının başhakemin arkasında bulunduğu oyun sahası şeması kullanıldığında yedek hakemlerin (YH1 ve YH2) çalışmalarına ilişkin özel yönergeler etkinliğin Yarışma Talimatlarında ayrıntılı olarak açıklanacaktır (Özel Müsabaka Yönetmeliği veya El Kitabı yerine).

CHALLENGE HAKEMİ ve YENİ TEKNOLOJİ

Teknolojik yenilikler modern voleyboldaki yerini almaya hızla başladı. Günümüzde çoğu FIVB müsabakasında tablet kullanımı, tıpkı elektronik müsabaka cetveli ve telsizler gibi zorunlu hale geldi. FIVB Uluslararası Hakemlerinin bu tür yeniliklerin kullanımını iyi bilmesi gerekir. Bu teknolojilerin kullanımı ve bu teknolojilerin gerek challenge işlemiyle gerekse oyuncu değişikliği gibi işlemlerle nasıl bağlantılı olduğu Yarışma Talimatlarında belirtilmektedir.

Challenge hakemi tarafından ve challenge prosedürü sırasında uygulanacak durumlar aşağıda belirtilmiştir:

1. FIVB müsabakaları için seçilen tüm FIVB Uluslararası Hakemleri, ilgili yarışma için belirlenmiş ve onaylanmış Challenge yönetmeliğini dikkatli bir şekilde incelemeli ve ona sadık kalmalıdır.
2. Challenge hakemi görevi esnasında resmi uluslararası hakem kıyafetini giyer.
3. Telsiz ile sağlanan iletişimde challenge talebinin konusu paylaşılrken hakemlerden voleybol terminolojisine ait kısa terimler ve cümleler ile anlaşmaları beklenmektedir. Örneğin: “top dahil ya da hariç”, “fileye temas”, “antene temas”, “servis atışı esnasında ayağın (ayakların) dip çizgiye teması”, “hücum çizgisine temas”, “blok teması”, “orta çizgi ihlali” vb. Challenge hakemine iletilen bilgilerin **“kim – hata**

konusu – ne zaman” şeklindeki sırayla iletilmesi önerilmektedir. Örneğin: “Türkiye Challenge talebi – fileye temas var – rallinin orta kısmında”

4. Dahil ve hariç top taleplerinde challenge hakemi, challenge ekibinin ekranındaki otomatik takip sistemi sonucu ortaya çıkan görüntüye bakarak değerlendirme yapacaktır.
5. Mevcut görüntülere dayanarak yukarıda belirtilen sonuçlardan herhangi birinin çıkarılması mümkün değilse challenge hakemi, başhakemi bu challenge’ta karar vermenin teknik olarak imkansız olduğu konusunda bilgilendirecektir ve dolayısıyla başhakemin önceki kararı geçerli kalacaktır.
6. Eğer hakemler “dahil-hariç top” kararları dışında bir hataya düdük çalar ve challenge incelemesi sonucunda kararlarının **yanlış** olduğu ortaya çıkarsa ralli tekrarlatılır.
7. Challenge hakemi; challenge operatörünün, hangi kameranın daha iyi bir açı veya görüntü sağlayacağı konusunda verdiği tavsiyeleri dikkate alabilir fakat challenge operatörünün verilecek kararlar ilgili herhangi bir yetkisi olmadığı için kararlar ilgili verdiği tavsiyeler dolayısıyla baskı altında kalmamalıdır. Challenge hakemi, hiçbir koşulda “tahmin, önsezi, his” dayanaklı bir karar vermeyecektir. Yalnızca görüntüden net bir şekilde emin olduğu zaman kararını açıklayacaktır. Herhangi bir şüphe durumunda başhakemin önceki kararına dönüş yapılacaktır.
8. Yürürlükteki challenge talimatlarına göre; izin verilen challenge konuları arasında yer alan oyun hareketlerine challenge talebi, rallinin herhangi bir anında yapılabilir. Challenge hakemi, challenge operatörünü istenilen anı bulması için açık ve net bir şekilde yönlendirecektir. Geriye sarma işlemi sırasında, challenge talebine konu olan oyun hareketinden önceki herhangi bir pozisyonda başka bir hata bulunursa bulunan bu hata, challenge hakemi tarafından rallinin sonucunu belirleyen hata olarak değerlendirilecektir.
9. Challenge hakemi, hatanın nevi konusunda başhakemi bilgilendirir. Bununla birlikte; başhakem, kanıtlara dayanarak son kararı vermelidir. Ayrıca başhakemin, hücum çizgisi ve servis çizgisi ile ilgili pozisyonlar başta olmak üzere challenge hakeminin kararlarını bozması pek tavsiye edilmez.

KURAL 25 – YAZI HAKEMİ

1. Özellikle uluslararası maçlar esnasında, hakem heyeti üyeleri ve takımlar ayrı ülkelerden oldukları için yazı hakeminin görevi çok önemlidir. Bütün FIVB Uluslararası Hakemleri ve çizgi hakemleri müsabaka cetvelinin nasıl doldurulacağını bilmeli ve eğer gerekirse yazı hakeminin görevini yapmaya hazır olmalıdır.

2. Yazı hakemi:

- 2.1. Her set öncesinde, diziliş kağıdının alınmasından sonra; bu kağıtlardaki numaraların, müsabaka cetvelindeki takım listelerinde de bulunduğunu kontrol etmelidir (eğer formlarda takım listesinde olmayan numara varsa yardımcı hakeme bildirmelidir).
- 2.2. Her takımın ikinci mola ile 5. ve 6. oyuncu değişikliklerini yardımcı hakeme bildirir (Yardımcı hakem de bu bilgileri başhakeme ve ilgili koça bildirir).
- 2.3. Yazı hakemi, oyuncu değişikliği yapılırken büyük bir dikkatle iş birliği yapmalıdır:

Yazı hakemi değişikliğin kurallara uygun olmadığı yönünde bir işaretle bulunmazsa yardımcı hakem, kollarını çapraz şekilde birleştirerek oyuncularından birini oyun alanı dışına, diğerini ise oyun alanına davet etme hareketini yapabilir.

Yazı hakemi; yardımcı hakemin oyuncu değişikliği işlemi sonrası pozisyonunu almasının ardından, servis atacak oyuncunun, takımın diziliş sırasına göre doğru oyuncu olup olmadığını kontrol etmeye odaklanmalıdır. Eğer servis vuruşunu yapan oyuncunun pozisyonu doğru değilse **servis vuruşundan hemen sonra zile basarak oyunu derhal durdurmalıdır.**

Yazı hakemi, oyuncu değiştirme bölgesindeki oyuna girecek oyuncuya bakmalı ve elektronik müsabaka cetvelindeki verilerle karşılaştırmalıdır. Eğer oyuncu değişikliği talebinin kurallara aykırı olduğunu tespit ederse derhal önce zile/kornaya basıp bir elini kaldırıp hareket ettirerek "Oyuncu değişikliği talebi kurallara uygun değil" der. Bu durumda yardımcı hakem hemen yazı hakeminin yanına gitmeli ve talebin kurallara aykırı olan durumunu müsabaka cetveli bilgilerinden kontrol etmelidir. Eğer talebin kurallara aykırılığı doğru ise oyuncu değişikliği talebi yardımcı hakem tarafından reddedilmelidir. Başhakem de geciktirme için yaptırım uygulamalıdır. Yazı hakemi müsabaka cetvelinin "yaptırımlar" bölümüne yaptırımı kaydetmelidir. Yardımcı hakem yaptırımın ardından yazı hakeminin çalışmalarını kontrol etmelidir.

Takım birden fazla oyuncu değişikliği talebinde bulunursa oyuncu değişiklikleri birer birer yapılmalıdır. Bu durumda yazı hakemi art arda yapılacak her oyuncu değişikliğini kaydedecek zamana sahip olacaktır.

Yazı hakemi her oyuncu değişikliği için aynı işlemi uygulamalıdır. Yazı hakemi, oyuncu değişikliği tabelasına (eğer kullanılıyorsa) ve yedek oyuncunun forması üzerindeki numarasına bakar. Oyuncu değişikliği kurallara uygunsa yazı hakemi oyuncu değişikliğini müsabaka cetveline

kaydeder ve ardından iki elini kaldırarak kaydın tamamlandığını gösterir. Bu uygulamanın tüm oyuncu değişiklikleri için geçerli olduğunu unutmayın.

Tablet kullanılarak yapılan oyuncu değişikliği taleplerinde yazı hakemi, kendisine gelen bilgi ile elektronik müsabaka cetveli arasındaki uygunluğu kontrol etmeli ve ayrıca oyuncu değişikliği bölgesinde gerçekleşen değişikliğin de uygunluğundan emin olmalıdır. Eğer tablet yoluyla gönderilen bilgidaki oyuncu ile oyuncu değişikliği bölgesine giren oyuncu arasında bir uyuşmazlık varsa oyuncu değişikliği bölgesine giren oyuncu baz alınarak elektronik müsabaka cetveline girilmesi gereken bilgiler düzeltilir, oyuncu değişikliği “manuel” şekilde bu cetvele kaydedilir ve değişiklik (kurallara uygunsa) kabul edilir. Böyle durumlarda yazı hakemi ile yardımcı hakem arasında sözel iletişim kurulmalı ve yardımcı hakem bu işlemin kaydedilmesi için gerekli ek süreyi tanımalıdır. Ayrıca libero değişimiyle çıkan oyuncu değişikliklerinde ilave dikkat gerekmektedir.

Her şey tamamlandıktan sonra yazı hakemi, iletişim cihazını kullanarak basitçe “Yazı hakemi hazır” diyerek hakemleri bilgilendirir. Yardımcı hakem de onayı aldığını belirtmek üzere sözel olan “Tamam” diyebilir. Eğer iletişim cihazlarında bir arıza meydana gelir ve sistem düzgün çalışmazsa veya konuşmalar gürültüden dolayı net bir şekilde duyulmıyorsa yazı hakeminin her iki elini kaldırarak “hazır” işaretini yapması zorunludur.

Yaptırımları sadece yardımcı hakemin talimatı üzerine müsabaka cetveline kaydetmelidir. Şayet kurallara uygun olarak bir itiraz durumu varsa başhakemin teyidiyle bu itirazı da müsabaka cetveline yazar veya yazması için takım kaptanına izin verir.

Bir oyuncunun sakatlanarak normal ya da istisnai oyuncu değişikliği ile değiştirilerek maçı terk ettiği durumlarda “Düşünceler” bölümüne bu durumu kaydetmelidir. Yapılacak kayıt; oyuncunun forma numarasını, sakatlığın hangi sette ve hangi sayılarda meydana geldiğini içermelidir.

KURAL 26 – SKOR HAKEMİ

1. Yazı hakeminin yanında oturur. Yazı hakeminin rahatsızlanması durumunda yazı hakeminin yerine geçerek görevi devam ettirir.
2. Sorumlulukları:
 - 2.1. Libero kontrol cetvelini (R-6) doldurur ve libero değişimlerinin kurallara uygun olup olmadığını kontrol eder.

- 2.2. Hakem masasındaki manuel skorbordu kullanır.
- 2.3. Skorbordun skorları doğru gösterip göstermediğini kontrol eder ve hata varsa düzeltir.
- 2.4. Molalarda her takım için sadece o taraftaki elini kullanarak liberoların “içeride” veya “dışarıda” olduklarını yardımcı hakeme el işaretleriyle bildirir.
- 2.5. Müsabakanın Teknik Delegatesine, her setin sonunda setin süresi ile maçın başlangıç ve bitiş zamanını yazılı şekilde bildirir.
- 2.6. Gerekli durumlarda zile/kornaya basarak yazı hakeminin oyuncu değişikliği talebini kabul ve ilan etmesine yardımcı olur.
- 2.7. Oyuncu değişikliği işleminde yazı hakemine, değişiklik bilgilerini sözel olarak aktararak yardım eder.

KURAL 27 – ÇİZGİ HAKEMLERİ

1. Özellikle üst seviyedeki uluslararası maçlarda çizgi hakemlerinin görevi çok önemlidir. Tüm hakemler, uluslararası maçlarda çizgi hakemi olarak görevlendirilmeleri durumunda çizgi hakemlerinin çalışmalarına pratikte aşina olmalıdır.
2. Organizatörler, her bir çizgi hakemine tektip bayrak sağlamak zorundadır. Bayrakların rengi, zeminin renginden ayırt edilebilecek zıt bir renkte olmalıdır. FIVB Dünya ve Resmi Müsabakalarında bayrakların rengi kırmızı veya sarı olmalıdır.
3. Çizgi hakemleri:
 - 3.1. Resmi çizgi hakemi kıyafetini giyerek Özel Yarışma Talimatında belirtilen saat ve yerde alkol testi için hazır bulunmalıdır.
 - 3.2. Aşağıdakileri işaret etmelidir:
 - Sorumlu oldukları çizgiye yakın toplarda “Dahil” veya “hariç” top kararları
 - Kural 12.4.3’te belirtilen servis hataları
 - 3.2.1. Başhakemin rahatça görebilmesi ve herhangi bir şüpheye yer verilmemesi için işaretlerini net bir şekilde yapmalıdır.

- 3.3. Şayet top antene temas eder veya üzerinden ya da dışından geçerek rakip oyun alanına giderse **topun geliş yönüne yüzü dönük** olan çizgi hakemi hatayı işaret etmelidir.
- 3.4. Hatalar, başhakem için herhangi bir şüphe yaratmaması için açık ve net bir şekilde işaret edilmelidir.
- 3.5. Challenge sisteminin kullanıldığı durumlarda çizgi hakemlerinin; kameraların, görüntü almasını engellememeleri ve yaklaşan topun görüntüsünü net alabilmesi için çizgiden yaklaşık 0.2 – 0.3 m dışarda veya içeride durmaları gerekmektedir. Örnek: 4 numaralı pozisyonda, topun yaklaşırken kamera tarafından en iyi şekilde görülebilmesini sağlamak için uygun olan pozisyon dip çizginin 20 cm ötesidir. Böyle bir durumda kamera herhangi bir olumsuzluktan etkilenmemiş olacaktır. (Not: Çizgi hakemlerinin konumları içerisinde, kamera konumlarından etkilenmeyenler de vardır.)
4. Çizgi hakemleri ralliler arasında rahatlamalıdır.
5. Molalarda yerlerini terk ederek oyun sahasının kendi taraflarındaki köşelerinde, reklam panolarının arkasında beklemelidir.

KURAL 28 – RESMİ EL İŞARETLERİ

1. Hakemler mutlaka resmi el işaretlerini kullanmalıdır, diğer işaretleri yapmaktan kaçınmalıdır; ancak bu diğer işaretler, sadece takım mensuplarının bir konuyu anlamaları için kesinlikle gerekliyse yapılabilir.

Bununla birlikte, maç esnasında yapılması ve yapılmaması gerekenlere ilişkin detaylar aşağıda belirtilmiştir:

2. **Başhakem karar verdiğiinde:** Başhakem ralli sonunu (veya hatayı) düdük çalıp işaret edecek, bir sonraki servisi atacak tarafı, hatanın türünü ve (gerekliyse) hatayı yapan oyuncuyu gösterecektir. Yardımcı hakem bu hareketlerin hiçbirisini yapmayacak, ancak sadece bir sonraki servisi karşılayacak tarafa geçecektir. Başhakemle göz teması halen gereklidir. Ralli süresince ya da sonunda “temas edilmiş top” (çok net olmayanlar için) veya “dört vuruş” gibi yardımlar halen beklenmektedir. Bu yardımlar, yardımcı hakem henüz taraf değiştirmeden de yapılabilir ki böylece başhakem durumla ilgili ilave bir yardım alabilsin.
3. **Yardımcı hakem karar verdiğiinde:** (fileye temas, geri hat oyuncusunun hatalı bloğu vb.). Yardımcı hakemin düdük çalıp hatanın türünü ve (gerekliyse) hatayı yapan oyuncuyu gösterip bekleyecek, başhakemin servisi kullanacak takımı göstermesinden sonra başhakemin işaretini tekrar edecektir.

4. **Mola talebi:** Bu talep normal şartlarda yardımcı hakem tarafından kabul edilir. Bu durumda başhakem, yardımcı hakemin el işaretini tekrarlamaz. (Yardımcı hakemin, koç tarafından yapılan mola talebini görmediği/duymadığı durumlarda başhakem, yetkisi dahilinde olmak üzere, düdük çalıp mola işareti yaparak mola talebini kabul edebilir.)
5. **Ralli tekrarı / çift hata:** Bu durumda her iki hakem de düdük çalıp ralli tekrarını işaret edebilirken (Örn: sahaya yuvarlanan top, ralli esnasında sakatlanan oyuncu, fileye aynı anda temas eden iki rakip, vb.) servis atacak tarafı göstermek normal olarak başhakem yetkisinde kalmaktadır. Eğer yardımcı hakem ralli tekrarını gerektiren bir durum nedeniyle ralliyi durduran düdüğü çalmışsa başhakem servis atacak tarafı gösterir ve sadece bu durumda yardımcı hakem, başhakemin servis atacak takımı gösteren işaretini tekrar eder.
6. **Her iki hakem de aynı anda fakat farklı şeyler için düdük çalmışsa:** Bu durumda her iki hakem de hatanın türünü işaret edecekler – ama bu sefer sadece başhakem bundan sonra gelecek harekete karar vereceğinden SADECE BAŞHAKEM çift hata işaretini yapacak ve servis atacak takımı gösterecektir.
7. **Başhakemin servis atışına izin veren düdüğünü çalmasından önce servis atacak oyuncu tarafından servis atışı için topa vurulması halinde:** Başhakem düdük çalarak ralli tekrar işaretini verir ve kolunu tekrar servis atışını yapacak takım tarafına doğru uzatır.
8. **Setin bitişi:** Başhakem tarafından gösterilir. Eğer başhakem skoru fark etmemişse yardımcı hakem kibarca set bitimi işaretini yaparak başhakeme hatırlatmada bulunabilir. Ancak set bitişi tamamen başhakemin sorumluluğunda kalmalıdır.
9. Yardımcı hakem bir hata için düdük çaldığında el işaretini hatanın olduğu tarafa geçerek göstermeye dikkat etmelidir. **Örneğin; yardımcı hakemin sağındaki takımdan bir oyuncu fileye temas etmişse ve yardımcı hakem bu hataya düdük çalmışsa karşı takım tarafından el işareti yapmamalı, hatayı gerçekleştiren takım tarafına geçmeli ve ardından işaretini göstermelidir. Yürürken işaret etmemelidir. Yardımcı hakem durmalı ve işaretini yüzü sahaya dönükken yapmalıdır.**
10. Hakemler, hataları işaret etmek için aşağıdaki iki durumu dikkate alarak çabuk ve kesin düdük çalmalıdır:
 - 10.1. Hakem, seyircilerin ya da oyuncuların baskısıyla hata düdüğü çalmamalıdır.
 - 10.2. Gerçekten hatalı bir değerlendirme yaptığının farkına varan hakem, hatasını (ya da hakem grubundak üyelerin hatalarını) düzeltmelidir; ancak bu düzeltmenin hemen o anda yapılması gerekir.

11. Hakemler ve çizgi hakemleri "hariç top" işaretinin doğru kullanılmasına ve uygulanmasına dikkat etmelidirler:

11.1. Hücum vuruşundan veya bloktan sonra "doğrudan oyun alanı dışına" düşen topların tümü için hakemler tarafından "hariç top" el/bayrak işareti yapılmalıdır.

11.2. Bir hücum vuruşu sonrası top, eğer fileyi geçip blokçuya veya rakip takım oyuncularından birine temas ettikten sonra oyun alanının dışına temas ederse hakemler "temas edilmiş top" el/bayrak işaretini göstermelidir.

11.3. Eğer bir top takımın birinci, ikinci veya üçüncü vuruşundan sonra kendi tarafında hariç olursa hakemler "temas edilmiş top" işaretini kullanmalıdırlar (zeminin oyun alanı dışında kalan kısmına, oyun sahası dışındaki bir nesneye, tavana, oyunda olmayan bir kişiye, reklam panolarına vb. temas eden top).

11.4. Eğer bir hücum vuruşunda top, filenin üst kısmına çarpar ve rakip blokçuya değmeden hücum yapılan taraftan "oyun alanı dışına" düşerse "hariç top" işareti yapılmalı fakat hemen sonrasında hücum vuruşunu yapan oyuncu gösterilmelidir (herkesin topun blokçulara değmediğini anlaması için). Eğer aynı pozisyonda top, bloğa değer ve sonrasında hücum yapılan taraftan oyun alanı dışına düşerse başhakem önce "hariç top" işaretini yapmalı, ardından da blokçuları göstermelidir.

11.5. Eğer bir hücum vuruşunda top, rakip takım tarafındaki serbest bölgede bulunan koça veya oyunda olmayan bir kişiye çarptığı için veya bu kişiler tarafından temas edildiği için oyun dışı olursa "hariç top" el/bayrak işareti gösterilmelidir.

12. Bir hücum vuruşunun, takımın kendi ön bölgesinde bulunan liberonun parmak pasından (oyun kurma hareketinden) gelen bir topa file üst kenar seviyesinden yüksekte tamamlandığı durumda hakem 21 numaralı işareti (hücum vuruşu hatası) kullanmalı ve liberoyu işaret etmelidir.

13. Çizgi hakemlerinin bayrak işaretleri, takımların ve seyircilerin görüşü açısından çok önemlidir. Başhakem çizgi hakemlerinin bayrak işaretlerini kontrol etmeli ve kurallara uygun değilse düzeltmelidir.

Hücum vuruşu hızının 100-120 km/h civarında olduğu yüksek seviyeli uluslararası müsabakalarda çizgi hakemlerinin, topun hareketine ve özellikle oyun alanı dışına yönelmeden önce bloğa temas eden hücum toplarına odaklanmaları çok önemlidir.

14. Eğer top, takımın 3. vuruşundan sonra file dikey düzleminden geçmezse:

14.1. Eğer topa son oynayan oyuncu topa tekrar temas ederse "çift vuruş" işareti yapılır.

- 14.2. Eğer topa başka bir oyuncu temas etmişse “dört vuruş” işareti yapılır.

OYUNUN YÖNETİMİ

BAŞHAKEMİN ve YARDIMCI HAKEMİN MAÇTAN ÖNCE, MAÇ ESNASINDA ve MAÇTAN SONRA YAPMALARI GEREKEN İŞLEMLER

1. Maçtan önce

- 1.1. Hakemler; maçın fikstürdeki başlama saatinden en az 1 saat önce, salonda, hakem kıyafetlerini giymiş olarak hazır bulunmalıdır.
- 1.2. Başhakem, yardımcı hakem, challenge hakemi, yedek hakem ile birlikte yazı hakemi ve skor hakemi ile çizgi hakemleri de organizasyondaki tıp doktoru tarafından yapılacak olan alkol testine (eğer uygulanacaksa) katılmalıdır.
- 1.3. Eğer başhakem zamanında gelmezse yardımcı hakem, FIVB Teknik Delegatesinden izin istedikten sonra maç prosedürüne başlamalıdır.
- 1.4. Eğer başhakem maça gelemez, alkol testini geçemez veya o anki sağlık durumu müsabakayı yönetmesine engel olacaksa yardımcı hakem başhakemin yerine geçerek maçı yönetir. Bu durumda yedek hakem de yardımcı hakem olarak görev yapar. Yedek hakemin olmadığı maçlarda kimin yardımcı hakem olarak görev yapacağına organizatör ve başhakemliğe geçen hakem birlikte karar vermek durumundadır.

2. Maç esnasında

- 2.1. Servis atışında yardımcı hakem servis karşılayan takımın tarafında olmalıdır. Servis atıldıktan sonra hücumda doğru pozisyonunu alabilmek için direğin etrafında hareket edebilir, pozisyonu savunma/blok yapan takımının tarafında olmalıdır. Bu nedenle maç sırasında sürekli pozisyon değiştirmesi gerekmektedir.
- 2.2. Başhakem, topun hareketlerini ve oyuncu(lar) ya da ekipman ve nesnelerle temasını göz önünde bulundurur. Sonuç olarak, öncelikle topa temasın kurallara uygunluğunu kontrol eder. Hücum vuruşu anında doğrudan hücum oyuncusuna ve topa bakar ve gözlerinin ucuyla topun olası yönünü görebilir.

Topa file dikey düzlemi üzerinde temas edilirse filenin dikey düzlemi yönünde bakmalıdır.

2.3. Yardımcı hakem karşılayan takıma pozisyon hatası çaldığında hemen ardından resmi el işaretiyle pozisyon hatasını göstermeli ve hatalı oyuncuları tam olarak belirtmelidir. Yardımcı hakem gerekirse oyundaki kaptana diziliş kağıdında veya tablette kendi takımının pozisyonunu göstererek maçın akışına yardımcı olabilir.

2.4. Oyun kurallarına göre, ilk yapılan hata cezalandırılmalıdır. Gerçekte başhakem ve yardımcı hakem kurallara aykırı farklı şeyleri kontrol ederler, her bir hakemin bir hata için derhal düdük çalması çok önemlidir. Oyun, hakemlerden birinin düdük çalmasıyla sona erer. Hakemlerin ilk düdüğü ile ralli sona erdiği için, örneğin, başhakem tarafından çalınan bir düdükten sonra yardımcı hakemin başka bir düdük çalma hakkı yoktur. Şayet iki hakem düdüklerini farklı hatalar için birbiri ardına çalarsa oyuncular ve seyirciler için karışıklığa ve anlaşmazlığa sebep olurlar.

2.5. **Görüntü Tekrarı**

FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında TV kuruluşu, görüntü tekrarı yapmak için “uzatılmış süre” isteyebilir. Gerekli olan kurulum; başhakemin önündeki direğe yerleştirilen, kontrolü TV kuruluşu tarafından sağlanan ve bir önceki pozisyon ile ilgili görüntü tekrarı yapıldığı esnada oyunun başlatılmasını bir süre geciktirmek için kullanılan ışıklı bir ikaz sistemidir.

Bununla birlikte; müsabaka esnasında seyir zevki yüksek, olağanüstü hareketler meydana gelebilir ve TV kuruluşu bu hareketleri tekrar tekrar göstermek isteyebilir. Böyle durumlarda başhakemin, oyunu başlatmak için acele etmemesi tavsiye edilir. Hakemlerin, müsabaka içinde yaşanan güzel hareketlerin TV kuruluşları tarafından aktarılmasına izin vermek gibi bir görevi de vardır. Bu nedenle; TV kuruluşu tarafından verilen görüntü tekrarı devam ederken bir sonraki servis düdüğünün çalınması gibi durumlardan kaçınmak için başhakemin, varsa, salon içindeki dev ekrandan görüntü tekrarının olup olmadığını kontrol etmesi tavsiye edilir.

2.6. **Fasılalar**

Normal (3 dakikalık) fasılalar – 1. ve 4. setler arasındaki:

TAKIMLAR: Oyuncular, her setin sonunda başhakemin yönlendirmesiyle toplu bir halde oyun alanlarını değiştirirler. Oyuncular file direklerini geçince kendi oturma sıralarına yönelirler.

YAZI HAKEMİ: Başhakemin setteki son ralliyi sona erdiren düdüğünü takiben set arasındaki süreyi ölçecek zamanlayıcıyı çalıştırır.

2'30 Yardımcı hakem düdüğü ya da yazı hakemi kornayı çalar.

TAKIMLAR: Yardımcı hakemin yönlendirmesiyle, başlangıç dizilişinde yer alacak 6'şar oyuncu oyun alanına girer.

HAKEMLER: Yardımcı hakem oyuncuların oyun alanındaki dizilişleriyle başlangıç diziliş formundaki dizilişleri karşılaştırır ve sonrasında liberonun oyun alanına girmesine izin verir.

3'00 Başhakem servis atışı için düdüğü çalar.

Netice setinden önceki fasıla:

TAKIMLAR: Netice setinin öncesindeki setin bitiminde oyuncular, başhakemin yönlendirmesiyle kendi oturma sıralarına yönelirler.

KAPTANLAR: Kura atışı için yazı masasına gelirler.

HAKEMLER: Kura atışını yapmak için yazı masasına gelirler.

2'30 Yardımcı hakem düdüğü ya da yazı hakemi kornayı çalar.

TAKIMLAR: Yardımcı hakemin yönlendirmesiyle, başlangıç dizilişinde yer alacak 6'şar oyuncu oyun alanına girer.

HAKEMLER: Yardımcı hakem oyuncuların oyun alanındaki dizilişleriyle başlangıç diziliş formundaki dizilişleri karşılaştırır, sonrasında liberonun oyun alanına girmesine izin verir ve servis kullanacak oyuncuya topu verir.

3'00 Başhakem servis atışı için düdüğü çalar.

Netice setinde önde olan takım 8. sayıya ulaştığında:

TAKIMLAR: Takımların 6'şar oyuncusu rallinin bitiminde başhakemin yönlendirmesiyle herhangi bir gecikmeye neden olmadan toplu bir

halde file direklerinin yanından geçerek oyun alanlarını değiştirirler ve yine doğrudan oyun alanına yönelirler.

HAKEMLER: Yardımcı hakem takımların doğru dönüş sırasında olduğunu, yazı hakeminin setin ikinci bölümüne hazır olduğunu kontrol eder ve başhakeme oyuna devam etmek için her şeyin hazır olduğunu işaret eder.

Molalar ve set aralarında yardımcı hakem oyuncularını takım sıralarının yakınına davet eder.

3. Maçtan sonra

Her iki hakem, hakem kulesinin önünde durur. Başhakem düdüğünü çaldığında her iki takım ya çizgi üzerinde durarak birbirini selamlar ya da çizgi üzerinden gelip, hakemlerin ve file boyunca yürüyerek rakiplerinin ellerini sıkıp takım sıralarına geri döner. Başhakem ve yardımcı hakem doğrudan yazı masasına giderek maç kağıdını kontrol edip imzalar, yazı hakemine ve çizgi hakemlerine teşekkür eder.

Ancak hakemlerin işleri burada bitmez. Maçın bitiş düdüğünden sonra da takımların sportmence davranışlarının kontrol edilmesi gerekir. Takımların kontrol bölgesi içinde kaldıkları sürede yaptıkları tüm antisportif davranışların da izlenerek FIVB Teknik Delegatesine rapor edilmesi ve müsabaka cetvelinde “Düşünceler” bölümüne ya da ayrı bir kağıda rapor olarak yazılması gerekir.

Uluslararası Oyun Protokolleri

FIVB Etkinlikleri için oyun protokolü özel bir **Spor Sunum** ekibi tarafından düzenlenecektir.

Bunun öngörülmediği müsabakalar için aşağıdakiler uygulanacak Uluslararası Oyun Protokolleridir.

Takımların maçtan önce uygun bir ısınma salonunda filede ve toplanarak ısınabilmesine bağlı olarak iki alternatif sunulmaktadır (Isınma salonu olması “Alternatif A”, ısınma salonu olmaması “Alternatif B”).

Oyun Protokolü, müsabakalara göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle hakemlerin ilgili müsabaka öncesinde bunları dikkatle incelemesi ve maçlarda takip etmesi önemle tavsiye edilir.

A. Takımların maç başlamadan önce ısınmak için en az 40 dakikaya sahip olduğu ve maçın oynanacağı binada fileye sahip bir ısınma salonu olan uluslararası müsabakalar

B. Organizatörün maç öncesinde takımların ayrı ısınma salonlarını maçla aynı binada temin edemeyeceği uluslararası müsabakalar